

INLEIDING

Het jaar 2003 was voor het Groninger Museum opnieuw een goed jaar. Na het eclatante succes van 2002, met een ongekend hoog bezoekersaantal, was het van belang voor het Groninger Museum om de ingezette trend te kunnen voortzetten zonder de behaalde bezoekersaantallen van het jaar daarvoor tot norm te verheffen. In dat streven is het museum in alle opzichten geslaagd. De tentoonstellingen zijn goed ontvangen, er kwamen 235.000 bezoekers en daarmee telde het museum 50.000 bezoekers meer dan het vastgestelde normaantal van 185.000 bezoekers.

Financieel versterkte het Groninger Museum zijn positie door het negatieve vermogen verder af te bouwen, met de doelstelling om vanaf 2004 weer een positief vermogen te kunnen opbouwen.

Voor de medefinanciering van de grote tentoonstellingen werd in 2003 voor het eerst een beroep gedaan op het Fonds Kunst en Economie, een initiatief van het VNO-NCW Noord en het Groninger Museum. Het Fonds Kunst en Economie is een speciaal fonds opgericht met steun van het Samenwerkingsverband Noord Nederland en de provincie en de gemeente Groningen. Het is, in navolging van een vergelijkbaar initiatief van de Gasunie, in het leven geroepen om de jaarlijkse continuïteit van grote publiekstreckende tentoonstellingen in het Groninger Museum te garanderen. De instelling van dit nieuwe fonds is wederom een bevestiging van het regionale belang van de grote tentoonstellingen. Deze trekken immers veel mensen van buiten de provincie, wat een sterke economische impuls voor de stad Groningen betekent. Het fonds heeft een 'revolving' karakter. Dit houdt in dat de inkomsten van een tentoonstelling met meer dan 75.000 betalende bezoekers terug vloeien naar het fonds, om de duurzaamheid ervan te verzekeren. De steun vanuit het bedrijfsleven voor de instandhouding van het fonds is onontbeerlijk. Met steun van het Fonds Kunst en Economie kon de tentoonstelling 'Fatale Vrouwen' gerealiseerd worden. Opnieuw werkte de beproefde methode om een aansprekende persoonlijkheid te vragen de tentoonstelling te openen, ditmaal de fatale vrouw bij uitstek, de actrice Joan Collins, bekend van onder andere de televisieserie 'Dynasty'. Door haar aanwezigheid trok de opening van de tentoonstelling veel aandacht van het publiek en van de binnen- en buitenlandse media. De tentoonstelling 'Fatale Vrouwen', die werd samengesteld door prof.dr. Henk van Os en conservator Patty Wageman, trok 116.000 bezoekers en mocht zich verheugen in een bijna unaniem lovende pers. Na Groningen was de tentoonstelling in het Koninklijk Museum van Schone Kunsten in Antwerpen te zien.

In juni opende Philippe Starck zelf de tentoonstelling die aan zijn ontwerpen en ideeën was gewijd en die eerder te zien was in het Centre Pompidou in Parijs. De bijzonderheid en de eigenzinnigheid van Starck waren te herkennen in het concept van de tentoonstelling. Men trof er geen enkel van zijn designobjecten aan maar kon slechts luisteren en kijken naar een uitleg van de ontwerper zelf, op zeer bijzondere wijze vormgegeven. Het gedurfde concept van de tentoonstelling riep zowel groot enthousiasme als afkeer op. Het aantal bezoekers viel met 38.000 enigszins tegen, maar het experimenteren met nieuwe presentatievormen past in het beleid van het Groninger Museum.

In het najaar werd een grote overzichtstentoonstelling gewijd aan het werk van de fotograaf en filmer Erwin Olaf, van wie het Groninger Museum in de loop der jaren een aantal belangrijke werken heeft verzameld. De chronologische volgorde in de tentoonstelling toonde een prachtig overzicht van de ontwikkeling van de kunstenaar, en daarmee werd ook min of meer een tijdsbeeld van Nederland in de afgelopen twee decennia geschetst. Bij de tentoonstelling verscheen een prachtig, exuberant boek. Met 45.000 bezoekers in ruim twee maanden, waaronder veel jongeren, was deze expositie een groot succes.

In november 2003 werd met de tentoonstelling 'Bont en Blauw', samengesteld met topstukken uit het Nederlands museaal bezit aan Aziatische keramiek, en een daaraan gewijd seminar, afscheid genomen van conservator Aziatische keramiek, prof.dr. Christiaan Jörg. Gedurende 27 jaren diende hij in verschillende functies het Groninger Museum. Zijn kennis op het gebied van de Aziatica heeft ertoe bijgedragen dat het Groninger Museum op een zeer verantwoord niveau zijn omvangrijke collectie van Chinees en Japans porselein heeft onderhouden.

Met de tentoonstelling 'Vijf kunstenaars van De Ploeg' werden in 2003 vijf relatief onbekende Ploegschilders in het Ploegpaviljoen getoond: Ekke Kleima, George Martens, Henk Melgers, Alida Pott en Jannes de Vries. Het was voor velen een ontdekking. Door de dominantie van de bekendere Ploegschilders als Wiegers en Altink is de kwaliteit van de andere Ploegschilders vaak enigszins onderbelicht gebleven. Voor de realisering van deze tentoonstelling en het bijbehorende boek werd steun verkregen van de Stichting Beringer-Hazewinkel.

13 december was een heel bijzondere dag voor het Groninger Museum. Toen opende de oud-president van de voormalige USSR Michael Gorbatsjov de tentoonstelling 'Het Russische Landschap'. Zijn bezoek, dat de nodige media-aandacht trok, kende een reeks van activiteiten met onder andere een gastcollege aan de Rijksuniversiteit Groningen en een ontvangst met het Nederlandse bedrijfsleven. Het was voor het eerst dat voor een tentoonstelling op een dergelijke schaal negentiende-eeuwse Russische landschapschilderijen bij elkaar werden gebracht. De tentoonstelling bracht kunstwerken uit Rusland naar het westen waar voordien nauwelijks enige bekendheid buiten Rusland over bestond. 'Het Russische Landschap' heeft, na de tentoonstelling van Ilja Repin, bijgedragen aan de kennisvermeerdering van de Russische schilderkunst. De tentoonstelling, die was samengesteld door gastconservatoren Henk van Os en Sjeng Scheijen (en die mogelijk werd gemaakt door de hierboven genoemde Stichting Fonds Kunst en Economie), trok internationaal veel aandacht en werd door het Groninger Museum doorverkocht aan de National Gallery te Londen.

In 2003 werd de tweejaarlijkse bijdrage van de Mondriaan Stichting voor de collectievorming van het Groninger Museum substantieel verhoogd. De toekenning ging vergezeld van een lovende aanbeveling over het voorgenomen collectieplan van het Groninger Museum. Met name de aandacht voor het expressionisme kreeg een warme ondersteuning, zoals ook de plannen voor de voortzetting van het stipendium goed werden ontvangen. Dankzij steun van de Mondriaan Stichting kon ook belangrijk werk van Jake & Dinos Chapman worden aangekocht, waarmee de collectie hedendaagse kunst van het Groninger Museum substantieel verder is versterkt. Ook door aankopen van Viktor & Rolf en Job Smeets werd aan het vastgestelde beleid met betrekking tot de versterking van de collectie verder inhoud gegeven.

Behalve Christiaan Jörg nam in 2003 nog een andere belangrijke conservator afscheid: Poul ter Hofstede, die gedurende meer dan dertig jaar aan het museum was verbonden. Hij trad in 1968 als wetenschappelijk assistent in dienst en bekleedde vervolgens, altijd met veel passie en kennis, meerdere functies in het museum, de laatste tien jaar als conservator collecties.

De voorbereidingen om te komen tot een nieuw depot kregen in 2003 verder gestalte door de installatie van een werkgroep waarin de gemeente Groningen, de provincie Groningen en het Groninger Museum gezamenlijk een nader voorstel uitwerken voor de realisering en financiering van dit voor het museum zeer belangrijke project.

De jaarlijks stijgende personeelslasten, het verdwijnen op termijn van de zogenaamde ID-banen, in 2003 aangekondigd, en de steeds duurder wordende tentoonstellingen zorgen voor een toenemende financiële zorg. Toch wil het Groninger Museum met een gelijkblijvende subsidie van de gemeente en de provincie de gestelde ambities blijven realiseren. Het is te danken aan financieringsbronnen buiten de reguliere geldstromen, en het enthousiasme en de tomeloze inzet van alle medewerkers, dat het Groninger Museum deze ambitie in 2003 kwalitatief en kwantitatief weer een stap verder heeft kunnen waarmaken. Eind 2003 presenteerde het Groninger Museum onder de titel 'Extrovert en veelkleurig' het nieuwe beleidsplan voor de periode 2004-2008, met als grote doelstelling de tot nu toe behaalde resultaten uit te diepen en te versterken en zo de positie van het Groninger Museum, zowel nationaal en internationaal, verder uit te bouwen.

Kees van Twist
Directeur

PRESENTATIES

MENDINI O

FATALE VROUWEN. 1860-1910

18 JANUARI - 4 MEI 2003

116.021 BEZOEKERS

In deze eerste internationale tentoonstelling van het jaar was de hoofdrol weggelegd voor de 'femme fatale' in de kunst uit de late negentiende eeuw, de periode waarin het begrip in zwang kwam. De vrouwen in de kunstwerken getuigen duidelijk van hun fatale invloed: het zijn sfinxen, Salomé's, Cleopatra's, Circe's en Medea's. De vele interpretaties van de femme fatale laten zien dat de aandacht hiervoor zich niet beperkte tot één land, maar dat er sprake was van een fascinatie die zich over heel Europa uitstreckte. Hoewel fatale vrouwen al sinds de oudheid in mythologie, legenden en bijbelse verhalen voorkomen, vindt de belangstelling hiervoor zijn oorsprong in de literatuur. Ook in de beeldende kunst van de negentiende eeuw baseerden de kunstenaars zich op dit thema uit verschillende literaire bronnen. In *Fatale Vrouwen 1860-1910* werden 71 werken getoond: schilderijen, tekeningen, grafische werken en enkele sculpturen van vrouwen die door hun combinatie van schoonheid en wellust mannen letterlijk in het verderf storten. Tot de selectie van de kunstenaars behoorden klinkende namen uit de kunstgeschiedenis van Frankrijk, België, Duitsland en Engeland, zoals Alexander Cabanel, Jean Delville, Fernand Khnopff, Max Klinger, Max Liebermann, Gustave Moreau, Félicien Rops, Herbert Draper, Edward Poynter, John William Waterhouse en de Noorse kunstenaar Edvard Munch. De bruiklenen waren afkomstig uit collecties van verschillende musea en particuliere verzamelaars uit Europa en Australië. Een van de redenen om deze tentoonstelling in het Groninger Museum te organiseren voert terug op de tentoonstelling *Het Geheim* uit 1972 in dit museum, waarin het thema voor het eerst werd gepresenteerd.

Bij *Fatale Vrouwen 1860-1910* verscheen een catalogus met een inleiding van Prof. Henk van Os, vier wetenschappelijke essays die het thema van de fatale vrouw benaderden vanuit de verschillende disciplines – literatuurgeschiedenis (dr. Jacqueline Bel), mythologie (dr. Marianne Kleibrink), religie (dr. Sijbolt Noorda), psycho-analyse (dr. Eddy de Klerk) - en met een literair essay van Kristien Hemmerechts. Daarnaast werden de werken in de tentoonstelling afzonderlijk toegelicht door kunsthistorica drs. Christien Oele.

De tentoonstelling werd samengesteld door Henk van Os in samenwerking met Patty Wageman, conservator/producer van het Groninger Museum. De tentoonstelling was een samenwerking tussen het Groninger Museum en het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen en werd mogelijk gemaakt door een investering van de Stichting Fonds Kunst en Economie, een initiatief van VNO-NCW Noord en het Groninger Museum. De stichting is gefinancierd door het Samenwerkingsverband Noord-Nederland, EZ/Kompas. (PW)

PHILIPPE STARCK

7 JUNI - 7 SEPTEMBER 2003

36.915 BEZOEKERS

Deze tentoonstelling van Philippe Starck gaf geen gewoon overzicht van de voorwerpen die de wereldberoemde Franse vormgever gedurende de afgelopen twintig jaar ontwierp. De overbekende objecten, die in menige woning te vinden zijn, werden niet netjes op sokkels en in chronologische volgorde of per thema in de tentoonstellingszalen opgesteld, maar Philippe Starck zelf stond in deze presentatie centraal. Vanaf hoge sokkels richtte hij zich tot de beschouwer. Elf hooggeplaatste bustes en een grote, driedimensionale 'schaduw' vormden de enige tastbare elementen in de tentoonstelling. Ze waren in een cirkelvormige opstelling in de donker gehouden zalen van Mendini O te zien. Starck vertelde uitgebreid over wat er aan het ontwerp van zijn objecten en architectuur voorafging, welke gevoelens, overwegingen en voorwaarden er speelden bij het ontwerpproces en welke plaats ze in zijn ogen innemen in het menselijk bestaan. De gebruiksobjecten en andere ontwerpen van Starck wisselden elkaar af op flatscreens die boven de koppen in de ruimte hingen. De ontwerpen zweefden als gedachten boven Starcks hoofd, voorzien van zijn eigen commentaar maar zonder dat de objecten hier ooit werkelijkheid werden.

In de middenzaal waren donkere gordijnen opgehangen. Hierin bevond zich de 'schaduw', een geheimzinnige sculptuur, begeleid door muziek van Laurie Anderson. Er hing de sfeer van een circustent of een arena; een spotlicht, gericht op een lege plek op de vloer, herinnerde aan schijnwerpers zoals die ook worden gebruikt in het circus of in het theater. Volgens Starck vertegenwoordigde het licht de zon en stond de schaduw voor het creatieve onderbewuste van kunstenaar.

De tentoonstelling werd in overleg met het Groninger Museum samengesteld door het Centre Pompidou, Paris -Musée national d'art moderne/Centre de création industrielle. Met dank aan: Philippe Starck en Best Audio voor de levering van Meyer Sound. (PW)

ERWIN OLAF - SILVER

21 SEPTEMBER - 30 NOVEMBER 2003

47.249 BEZOEKERS

De tentoonstelling van Erwin Olaf (Hilversum 1959) bood een groot overzicht van 25 jaar fotografie, met een ruime keuze uit zijn autonome foto's, en daarnaast een selectie uit zijn documentaire fotografie, reclamefotografie en film- en videowerk.

Onverwachte wendingen, extravagantie en exuberantie kenmerken het werk van Olaf. Hij debuteerde begin jaren tachtig als journalistiek fotograaf, maar specialiseerde zich al snel in studiofotografie. Hierin ontwikkelde hij een heel eigen stijl, humoristisch en sensueel, waarmee hij zowel vrij werk maakte als ook ontelbare opdrachten in de culturele, journalistieke en ideële sector. Vanaf de tweede helft van de jaren negentig werkt Olaf ook voor tal van internationale adverteerders. Zo fotografeerde hij wereldwijde campagnes voor onder andere Diesel, Heineken, Microsoft en Nokia, waarvan enkele met prestigieuze prijzen zijn bekroond.

De beslissing om, naast zijn werk in opdracht, ook met grote regelmaat tijd vrij te maken om samenhangende, vrije series te maken, nam Olaf al vroeg in zijn carrière. Na zijn eerste serie *Chessmen* (1987/88) maakte hij gemiddeld ongeveer één vrije serie per jaar, zoals *Blacks* (1990), *Mind of their Own* (1995), *Mature* (1999) en *Royal Blood* (2000).

Olafs drie meest recente series waren eerder nog nauwelijks of helemaal niet in Nederland te zien geweest. *Paradise The Club* (2001) is een kritische kanttekening bij de feestcultuur en het ongebreidelde hedonisme van de jaren negentig. Het zijn tableaux van heftige feesten, vol met door elkaar bewegende mensen, waarin vrouwen aangerand worden door enge clowns. Olaf werd voor deze serie niet alleen geïnspireerd door zijn eigen ervaringen in het feestcircuit, maar ook door het schilderij *De ontering van Hippodamea* van Rubens in het Prado. In *Paradise Portraits* (2001) toont hij een serie close-ups van de gezichten van mooie jonge vrouwen en angstaanjagende clowns. Met *Separation* (2002/2003) maakte Olaf zijn meest introverte serie tot nu toe. De personages zijn van top tot teen in zwarte rubberen kleding gestoken, maar elke associatie met *kinky sex* is misplaatst: de kleding lijkt symbolisch voor het verstilde isolement van de figuren. Een jongetje en zijn moeder bevinden zich in een huis dat geen enkele gezelligheid biedt. Vanuit een laag standpunt zien we een aantal scènes uit het leven van het jongetje, dat met elke foto iets ouder wordt. *Separation* is ook de titel van een korte film die Olaf in 2003 maakte. Ter gelegenheid van de tentoonstelling verscheen een luxueus boek met een overzicht van Olafs werk, onder redactie van Ruud Schenk en Sue-an van der Zijpp, met essays van prof.dr. Willem Elias en Jonathan Turner. (SAvdZ-RS)

HET RUSSISCHE LANDSCHAP

13 DECEMBER 2003 - 18 APRIL 2004 (VERLENGD TOT EN MET 2 MEI)

23.060 BEZOEKERS IN 2003

Na het succes van de tentoonstelling *Ilya Repin. Het geheim van Rusland* (2001/2002) wilde het Groninger Museum verder graven naar schatten van de Russische schilderkunst van de negentiende eeuw. Nergens anders zijn in die periode zulke imponerende voorstellingen van de eindeloze ruimte ontstaan als in Rusland. In de jaren zestig en aan het begin van de jaren zeventig van de negentiende eeuw werd de schilderkunst in Rusland beheerst door genrevoorstellingen, gebaseerd op het leven in de Russische maatschappij. De landschapsschilderkunst stond toen nog onder aan de hiërarchische ladder en er waren slechts enkele kunstenaars die zich bezighielden met dit onderwerp. De natuur die ze schilderden was geïnspireerd op Italiaanse landschappen of gaf een geïdealiseerde weergave van het

Russische dorpsleven. Vanaf het midden van jaren zeventig stond een groep kunstenaars op die landschappen ging schilderen die direct ontleend waren aan de alledaagse werkelijkheid van het eigen Russische platteland. Binnen tien jaar werden deze landschappen de meest populaire kunstvorm bij kunstenaars en publiek.

De Russische landschapsschilders zochten gezamenlijk naar een manier om de soms harde, barse realiteit van het landleven in Rusland weer te geven op een manier die haar enerzijds recht deed en haar anderzijds een monumentale en heroïsche glans gaf. In dezelfde periode stond in de zowel politiek als economisch ontketende Russische maatschappij de zoektocht naar een eigen identiteit centraal en daarin speelde de landschapsschilderkunst een belangrijke rol.

In de tentoonstelling waren in totaal 69 werken te zien van kunstenaars als Venetsianov, Sjtsjedrin, Savrasov, Klodt, Sjiskin, Koeïndzji, Polenov, Vasiljev, Levitan en Nesterov. De schilderijen waren afkomstig uit vier belangrijke Russische collecties: het Tretjakovmuseum, Moskou; Russisch Staatsmuseum, St. Petersburg; Museum voor Russische Kunst, Kiev (Oekraïne) en het Kunstmuseum, Nizjni Novgorod. De tentoonstelling werd samengesteld door Prof. Henk van Os en drs Sjeng Scheijen. De catalogus bevat een inleiding van Henk van Os, een overzicht van de ontwikkeling van de Russische landschapsschilderkunst door Dr. David Jackson, een vergelijking tussen literatuur en de landschapsschilderkunst door Sjeng Scheijen, over de landschapsschilderkunst in Rusland en Frankrijk door Kira Dolinina, de plaats ervan in de in de collectie van het Tretjakovmuseum door Galina Tsjerak en landschapsschilderkunst in de context van de Russische genreschilderkunst door Vladimir Lenjasjin.

Het Russische Landschap was een samenwerking tussen het Groninger Museum en The National Gallery, Londen, en werd mogelijk gemaakt door een investering van de Stichting Fonds Kunst en Economie, een initiatief van VNO-NCW Noord en het Groninger Museum. De stichting is gefinancierd door het Samenwerkingsverband Noord-Nederland, EZ/Kompas. (PW)

PLOEGPAVILJOEN

WERKMAN TERUG IN GRONINGEN, DEEL II

22 FEBRUARI - 15 JUNI 2003

Werkman terug in Groningen, deel II was, evenals het eerste deel van deze expositie (november 2002 - februari 2003), samengesteld uit de collecties van het Groninger Museum, het Stedelijk Museum Amsterdam en de Stichting H.N. Werkman. Beide laatste collecties zijn in het najaar van 2002 als langdurig bruikleen ondergebracht in het Groninger Museum. De tentoonstelling *Werkman terug in Groningen, deel II* stond geheel in het teken van Werkmans drukkunst. De geselecteerde druksels lieten zien hoe het kunstenaarschap van Werkman zich vrijelijk bewoog tussen figuratie en abstractie, hoe zijn beelden op basis van verhalen, herinneringen, associaties en innerlijke ervaringen tot stand kwamen en hoe hij gebruik maakte van verschillende technieken. In 1923 ontdekte Werkman (1882-1945) de beeldende mogelijkheden van drukkersmaterialen uit zijn commerciële drukkerij. Aanvankelijk maakte hij uitsluitend gebruik van de handpers en materialen uit de zetkast, om na verloop van tijd nieuwe technieken te introduceren zoals de sjabloon- en de stempeltechniek. De druksels onderscheiden zich van de gebruikelijke prentkunst omdat elk blad aan de hand van afzonderlijke drukstadia is vervaardigd en er daarom sprake is van unica. Werkman voerde zelf de term 'druksels' in ter onderscheiding van het drukwerk dat hij daarnaast in oplage vervaardigde. De benaming geeft tevens het improviserende karakter van de werkwijze aan. Bijna elk onderdeel van een compositie werd afzonderlijk gedrukt. Het aantal handelingen was vaak zo groot, dat het onmogelijk was om van een prent meerdere exemplaren te drukken. Uitzonderingen zijn series als *Hot Printing* uit 1935-1937, de *Chassidische legenden* uit 1941 en de kalender uit 1942, die wel in oplage zijn gedrukt. Met zijn bijzondere druktechnieken, zijn persoonlijke beeldtaal en zijn voortdurende vernieuwingsdrang verwierf Werkman een unieke plaats binnen de twintigste eeuwse beeldende kunst. Zijn biograaf Hans van Straten schreef in 1963: "Na Jongkind, Van Gogh, Kees van Dongen en Mondriaan was Werkman de vijfde kunstenaar van internationaal postuur, die de negentiende eeuw in Nederland geboren heeft laten worden." (AB)

DE PLOEG VERZAMELD IN HET GRONINGER MUSEUM II

28 JUNI - 28 SEPTEMBER 2003

Deze tentoonstelling was een vervolg op de gelijknamige presentatie in 1993, de laatste in het voormalige gebouw van het Groninger Museum aan de Praediniussingel. *De Ploeg verzameld in het Groninger Museum II* werd georganiseerd ter gelegenheid van het 85-jarig jubileum van de De Ploeg. Bovendien was het een verantwoording van bijna vijftig jaar tentoonstellings- en verzamelbeleid op het gebied van deze Groninger kunstenaarsvereniging. Met de komst van Jos de Gruyter als museumdirecteur in 1955 werd immers een begin gemaakt met het verzamelen van werken van De Ploeg. In oktober 2001 werd dit beleid bekroond met de opening van het *Ploegpaviljoen – Stichting Beringer Hazewinkel* in het Groninger Museum. De financiering voor de verbouwing en inrichting van dit paviljoen werd mogelijk gemaakt door de in 1998 opgerichte Stichting Beringer Hazewinkel. Het paviljoen stelt het museum in staat om permanent aandacht te schenken aan het werk van kunstenaars van De Ploeg en van buitenlandse expressionisten. De museale activiteiten rondom deze kunstenaars leveren een bijdrage aan de nationale en internationale positionering van De Ploeg. *De Ploeg verzameld in het Groninger Museum II* was thematisch ingedeeld. De tentoonstelling startte met vroeg abstract werk van Hendrik Werkman en Wobbe Alkema. Vervolgens waren landschappen van onder anderen Jan Altink en Johan Dijkstra te zien en portretten van kunstenaars als Jan Wiegers en George Martens. In het laatste gedeelte werd laat abstract werk getoond van Jan Jordens en Jan van der Zee en Job Hansen. Deze overzichtstentoonstelling kan worden beschouwd als opmaat naar meer internationaal gerichte exposities. (AB)

VIJF KUNSTENAARS VAN DE PLOEG

11 OKTOBER 2003 - 19 APRIL 2004.

Onder de titel *Vijf kunstenaars van De Ploeg* werd werk getoond van George Martens (1894-1979), Alida Pott (1888-1931), Henk Melgers (1899-1973), Jannes de Vries (1901-1986) en Ekke Kleima (1899-1958). Alle vijf behoorden ze tot de kunstenaarsvereniging De Ploeg en waren geïnspireerd door de moderne kunst van hun tijd. In hun streven naar vernieuwing waren ze echter minder uitgesproken dan de bekende Ploegleden Jan Wiegers, Jan Altink, Johan Dijkstra, Hendrik Werkman en Wobbe Alkema die uiteindelijk het beeld zijn gaan bepalen van het Groninger modernisme gedurende de jaren twintig, de hoogtijdagen van De Ploeg. Martens, Pott, Melgers, de Vries en Kleima hebben niet dezelfde bekendheid gekregen als deze beroemde Ploegers, maar toch is hun bijdrage niet van ondergeschikt belang. De Ploeg bestond uit een bont gezelschap van kunstenaars met verschillende opvattingen over de beeldende kunst, die elkaar uitdaagden en stimuleerden om het beste in zichzelf naar boven te brengen. Martens was vooral geïnteresseerd in het vastleggen van het bijzondere in het alledaagse. Pott was een veelzijdig kunstenaar, die autonoom en toegepast werk maakte, maar heeft zich met haar aquarellen het meest persoonlijk gemanifesteerd. Melgers was een sociaal geëngageerde kunstenaar, die behalve van De Ploeg ook lid was van de Amsterdamse groep De Onafhankelijken. De Vries werkte vanuit een meer traditionele, laat negentiende-eeuwse benadering van de schilderkunst. Kleima liet in zijn landschappen zien dat hij in staat was ervaringen van ruimte en sfeer te verbeelden en daaraan verbonden emoties op te roepen.

Bij deze presentatie verscheen deel zeven uit de serie Ploegmonografieën: *Ekke Kleima, George Martens, Henk Melgers, Alida Pott, Jannes de Vries – 'bezielde met meer of minder moderne geest'*, onder redactie van Alma Burema en Han Steenbruggen. Doeke Sijens schrijft over George Martens, Annemarie Timmer over Alida Pott, Francis van Dijk over Jannes de Vries, Marietta Jansen over Henk Melgers en Steven Kolsteren over Ekke Kleima. Tentoonstelling en boek werden mogelijk gemaakt met steun van Stichting Beringer Hazewinkel. (AB)

OVERIGE PRESENTATIES

GRONINGER ADEL IN GLAS-IN-LOOD

19 JANUARI 2003 – 20 APRIL 2003 (VERLENGD)

PRENTENKABINET

Het Groninger Museum verwierf eind 2001 twintig aquarellen gemaakt van gebrandschilderde ramen in glas in lood van een Groninger borg. De voorstelling bestaat meestal uit een familiewapen vergezeld van de naam van de schenkers. De voorbereiding van de tentoonstelling bracht nieuwe feiten aan het licht. Allereerst kon worden vastgesteld dat de tekeningen gemaakt waren naar ramen uit de borg Asinga in Ulrum. Verder werd van verschillende wapens voor het eerst een kleurafbeelding gevonden. De aquarellen werden samen met negen originele ramen uit de borg Ewsum gepresenteerd in het prentenkabinet. Bij de tentoonstelling verscheen een zaalblad. (EK)

SOLOVETSKY ICONOSTASE

27 JUNI T/M 31 AUGUSTUS 2003

PRENTENKABINET

In het prentenkabinet werden in de zomermaanden zeven iconen tentoongesteld. De verticale panelen vormen samen de Solovetsky Iconostase en worden beschouwd als de oudste Solovetsky iconen uit Rusland. Deze iconen zijn ontstaan in het midden van de 16de eeuw. Zowel de constructie als de beschildering werd vervaardigd door iconenschilders uit Novgorod. Zij werden hierin bijgestaan door monniken uit het Solovetsky klooster. De zeven panelen zijn onderverdeeld in drie horizontale rijen met daarop 22 kleine afbeeldingen. Op de eerste horizontale rij zijn afbeeldingen te zien van profeten die verwijzen naar het Oude Testament en hun voorspellingen over de toekomstige incarnatie van God. De rij daaronder verwijst naar scènes uit het Nieuwe Testament en de derde rij toont bisschoppen, de Aartsengel Michael, Christus Pantocrator, Apostel Paulus en de monnik Sabbatius. De iconostase is uniek door de inhoud, compositie en uitvoering.

De bijzondere relatie tussen het Groninger Museum en Rusland en het feit dat een Nederlandse organisatie, *Stichting Terugkeer Solovetsky Iconostase*, zich inzet om deze panelen terug te laten keren naar Rusland, waren de redenen om ze in het museum te tonen. De presentatie werd mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van N.V. Nederlandse Gasunie. (PW)

100 JAAR TACO MESDAGZALEN

7 SEPTEMBER T/M 4 JANUARI 2004

PRENTENKABINET

Ter herinnering aan de grote schenking in 1903 door mevrouw Geesje Mesdag-van Calcar werd een presentatie gemaakt van de serie aquarellen uit deze collectie in het prentenkabinet. De Groninger bankier en schilder Taco Mesdag - broer van zeeschilder H.W. Mesdag - huwde schilderes Geesje van Calcar uit Hoogezand. Zij gingen in Den Haag wonen en waren actief in het kunstenaarsleven aldaar, maar vergaten hun Groninger wortels niet. Na de dood van Taco Mesdag schonk zijn weduwe het museum een grote collectie eigentijdse kunst, voornamelijk uit de Haagse school, maar ook met werk van buitenlandse collega's. Met de schenking werden twee zogenaamde Taco Mesdagzalen ingericht. Deze zalen werden in de jaren vijftig ontruimd omdat het museum de ruimte nodig had voor grote tentoonstellingen. De presentatie toonde de aquarellen uit de Tweede Taco Mesdagzaal, alsmede de marmeren bustes van de schilder en zijn vrouw. Tegelijkertijd was in de Fraeylemaborg de tentoonstelling Taco en Geesje Mesdag-van Calcar (1850-1936) te zien. Bij de presentatie verscheen een herdruk van de publicatie van Rob en Winky Vetter: *Geesje van Calcar, een echte Mesdag*. (EK)

JOB - OXIDIZED

VANAF MEI 2003

MENDINI 1

In april 2003 had de Nederlandse Studio Job een bijzondere expositie bij galerie Dilmos in Milaan ter gelegenheid van de jaarlijkse *Salone del Mobile*. Er waren enkele grote werken op sokkels te zien: een forse kandelaar in de vorm van een kasteel, een buste van een dreigend uitziende man met een militaire

pet en zonnebril, een schatkist omwikkeld met een dikke ketting, een ouderwets ogende klok waar een zwaard in steekt, en een trofeeachtige bokaal. Alle waren uitgevoerd in gepatineerd, groen uitgeslagen brons. Aan de muren hingen glimmend opgepoetste bronzen objecten, zoals een mier, een sierlijk gedecoreerde dolk, een diamant, een pijl en een ring zo groot als een armband. Deze opmerkelijke presentatie, getiteld *Oxidized*, trok veel bekijks in Milaan en werd aansluitend vanaf mei 2003 in zijn geheel in een zaal op Mendini 1 van het Groninger Museum getoond, en tevens in het kader van een stipendiumregeling door het museum aangekocht.

Job zelf verklaarde in de ontwerpfase van dit project uitdrukking te willen geven aan gevoelens van verwarring. Verwarring over ons tijdsgewricht waarin de scheidslijn tussen goed en kwaad steeds moeilijker te trekken is, en die lijkt te resulteren in een persoonlijk onbehagen waarvan hij zijn publiek lijkt te willen doordringen. Ondanks dat de presentatie met zijn uitvergroete stripelementen op het eerste gezicht nogal cartoonesk en daardoor grappig lijkt, heeft de tentoonstelling dus ook een grimmige ondertoon.

Dreiging, agressie en angst spreken bijvoorbeeld uit de trofee, waar het onschuldige hert belaagd wordt door enge reptielen. De besnorde man lijkt het tij ook niet meer te kunnen keren; onduidelijk is trouwens welke rol er voor hem is weggelegd: is hij de dictator die het rijk met straffe hand regeert, of is hij net zo goed een slachtoffer? Is het kasteel een toevluchtsoord waar we ons veilig weten en bovenal wie gaat ons redden? Wordt 'design' geproduceerd en gekocht omdat het nuttig is, of omdat we ons ermee willen onderscheiden? Welk gevoel drukken de voorwerpen waarmee we ons omringen eigenlijk uit en wat zegt dat over onszelf? Het zijn vragen die het werk van Job oproepen en die samenhangen met fundamentele gevoelens van angst, hoop, onbehagen en (schijn)geluk. (SAvdZ)

ADCO-AARDEWERK

21 JUNI 2003-1 FEBRUARI 2004

OVALE ZAAL WEST

Het Groninger Museum presenteerde in de ovale zaal west een selectie van ADCO-vazen en kannen met kenmerkende kleuren en vormen, die in de jaren twintig tot zestig in bijna elk huishouden in Nederland aanwezig waren. In 1919 namen de gebroeders Limborgh Meyer een kleine pottenbakkerij in Groningen over en verplaatst deze naar hun steenfabriek. Na 1931 kreeg de aardewerkafdeling de naam ADCO. De fabriek is vernoemd naar Ada en Coco, de twee dochters van de directeur G.C. Limborgh Meyer.

Aanvankelijk werd er grof aardewerk gemaakt, maar in de loop van de jaren werd er overgeschakeld op luxere producten zoals vazen, kannen en bloempotten, waarmee veel succes werd geboekt. Voor zowel de technische als de artistieke kant van dit assortiment werden vakbekwame keramisten uit Duitsland, Tsjechië en Hongarije aangetrokken. Door de productie gedeeltelijk te mechaniseren en een goed verkoopapparaat slaagde ADCO erin eigentijdse keramiek voor lage prijzen in grote aantallen af te zetten. In de jaren vijftig werden er nieuwe modellen ontwikkeld en maakte het bedrijf een bloeiperiode door. Aan het einde van de jaren zestig kwamen er door concurrentie van binnen- en buitenland afzetproblemen. In 1976 werd de productie stilgelegd.

Bij de tentoonstelling verscheen de catalogus door Adri van der Meulen, Paul Smeele en Roelf Dijkhuis: *ADCO, de afdeling aardewerk van de NV Groninger steenfabrieken 1919-1976* (bijzonder nummer Vormen uit Vuur). (EK)

TEA & COFFEE TOWERS EN CITY OF TOWERS

27 JUNI - 14 SEPTEMBER 2003

COOP HIMMELBLAU

In het Coop Himmelblau paviljoen waren in de zomer de gecombineerde projecten *Tea & Coffee Towers*, 22 prototypes van koffie- en thee serviezen, en *City of Towers*, 8 modellen voor reusachtige wolkenkrabbers van honderd verdiepingen hoog, te zien. De serviezen en torens waren op uitnodiging van Alessandro Mendini en de firma Alessi ontworpen door 22 internationale architecten, onder wie Zaha Hadid, Toyo Ito, Gary Chang, Massimiliano Fuksas en de Nederlandse bureaus MVRDV, UN Studio/Ben van Berkel en Wiel Arets. Beide projecten werden eerder getoond op de Architectuur Biënnale van Venetië van 2002 en tijdens de *Salone del Mobile* van 2003 in Milaan. De tentoonstelling was een vervolg op een eerder project van Mendini en Alessi: *Tea & Coffee Piazza* uit 1983, waarvoor elf postmoderne architecten een koffie- en theeservies ontwierpen. Deze serie is een schitterend architectonisch tijds-

document op micro niveau, een 'postmodern' statement over de wederzijdse bevruchting van architectuur en design. Het museum heeft onlangs deze eerste serie kunnen completeren en ze werden gelijktijdig in de semi-permanente opstelling in de Blauwe Zaal (middenzaal Ploegpaviljoen) geëxposeerd. Met hun nieuwe project trachtten Mendini en Alessi niet alleen een stand van zaken in de hedendaagse architectuur te registreren, maar spraken zij ook hun hoop, respect en vertrouwen uit voor een generatie architecten die in het tijdperk na het postmodernisme zijn eigen weg moet gaan. Met de combinatie van twee uitersten van het ontwerpspectrum exploreren zij opnieuw het raakvlak van design en architectuur. Daarbij komt het begrip 'schaal' op bijzondere wijze tot uitdrukking, niet alleen in het contrast tussen de serviezen - met hun connotatie van huiselijke gezelligheid- en de reusachtigheid van de wolkenkrabbers, maar ook door de keuze om de modellen van de torens uit te voeren op een schaal van 1 op 100. Hierdoor zijn de modellen nog steeds goed voor een gemiddelde hoogte van één verdieping, wat leidt tot een ervaring van vervreemding, waarbij de bezoeker van de tentoonstelling in Coop Himmelblau zich als een Gulliver in Lilliput waant.

Ter gelegenheid van deze tentoonstelling verscheen een Nederlandstalige publicatie over de *Tea & Coffee Towers*. Op 27 juni vond de dag van de architectuur plaats in het Groninger Museum, in aanwezigheid van Alessandro Mendini en Alberto Alessi. De torens zullen gedurende drie jaar als bruikleen door het museum beheerd worden. (SAvdZ)

UIT HET DEPOT

27 JUNI - 14 SEPTEMBER 2003

VOOR DE LIFT NAAR PAVILJOEN STARCK

In samenwerking met het Groninger Museum, het Drents Museum en het Dagblad van het Noorden stond tien weken lang de presentatie uit het depot centraal in de ruimte voor de lift naar het Starckpaviljoen. Beide musea hadden vijf voorwerpen gekozen die achtereenvolgens twee weken te zien waren, begeleid door een artikel in de krant. Het Groninger Museum toonde het doodshemd van Okke Kluun, de grafzerk van de hond van Nicolaas Heerkens, een ivoren mesheft uit de Romeinse tijd (2^e eeuw na Chr.), het zelfportret van Elisabeth Geertuida Wassenberg en de zilveren tabakspot van dr. Westerhoff. (EK)

BONT EN BLAUW: OOSTERS PORSELEIN IN NEDERLAND

8 NOVEMBER T/M 24 OKTOBER 2004

STARCK PAVILJOEN

Deze tentoonstelling in het Starckpaviljoen gaf een rijk beeld van het Oosters porselein in Nederland. Daarvoor waren ruim tweehonderd van de mooiste of meest interessante stukken uit het Haags Gemeentemuseum, het Groninger Museum, het Prinsessehof Leeuwarden en het Rijksmuseum Amsterdam hier bijeengebracht.

De tentoonstelling markeerde de unieke en nauwe samenwerking van deze vier musea op het gebied van de Aziatische keramiek. Tevens was het de afscheidstentoonstelling van Prof. dr. Christiaan Jörg die sinds 1977 als conservator aan het Groninger Museum was verbonden. Hij maakte de selectie en redigeerde de bijbehorende catalogus in samenwerking met zijn collega's.

De stukken dateren van de 14^e tot de 19^e eeuw en hebben als overkoepelend thema de export van Chinees porselein naar andere Aziatische landen, het Midden-Oosten en het Westen. Een enkel stuk was bestemd voor de binnenlandse markt of het keizerlijk hof in Beijing. De tentoonstelling bestond uit een aantal onderdelen, met als categorieën: Mingporselein (1368-1644), kraakporselein (eind 16^e-begin 17^e eeuw), overgangsporselein (1635-1650), Kangxi (1662-1722), Famille verte (1680-1725) en Famille Rose (18^e eeuw), Chine de Commande (eind 17^e-18^e eeuw), Pronkporselein (1735-1740), De Geldermalsen 1752, Blanc de Chine (17^e-18^e eeuw) en Japans exportporselein (17^e -18^e eeuw).

AANWINSTEN

ARCHEOLOGIE EN OUDE GESCHIEDENIS

In de vroeg middeleeuwse samenleving vormden gouden munten een belangrijk element. Ze werden gebruikt als geschenken tussen de verschillende machthebbers. Onderzoek leerde dat in Friesland deze munten veel meer voorkomen dan in Groningen. Voor het Groninger Museum zijn twee tremissen uit Antum, een 6^e eeuwse nabootsing van een keizerlijke munt (uniek exemplaar) en een nabootsing van een Dorestadmunt uit de 7^e eeuw een versterking van de collectie.

In 1579 en 1580 hadden de Groninger Ommelanden in Appingedam een eigen munt gevestigd. Doordat zij de Unie van Utrecht hadden ondertekend en de stad Groningen niet, zagen de Ommelanders kans een eigen munt te maken. De munt hield geen stand, vanwege de sterke oppositie van de stad en de politieke situatie, en ook omdat men in zee ging met slechte muntmeesters. In Appingedam geslagen munten zijn zeer zeldzaam, maar illustreren bij uitstek de tegenstelling tussen Ommelanden en stad in de 80-jarige oorlog. Het museum kocht een Ommelander daalder uit 1580, die zo een belangrijk historisch document en een belangrijke aanwinst voor de collectie munten vormt.

De zilvercollectie van het Groninger Museum werd verrijkt met een belangrijk bruikleen van de stichting J.B. Scholtenfonds. Het betreft een zilveren bouilloir of waterketel op komfoor gemaakt door de Groninger zilversmid Arnoldus van Essen. De grote zeshoekige ketel en bijhorend komfoor werden versierd in de stijl van de Franse ontwerper Marot. Het stuk werd in 1740/41 gemaakt voor de familie Clant van de borg Hankema in Zuidhorn en werd uit familiebezit verworven. Het Groninger Museum heeft uit de in 1877 afgebroken borg Hankema reeds meerdere bijzondere voorwerpen verworven, zoals een paar zilveren kandelaren en een zilveren presenteerblad, alsmede enkele portretten waaronder een portret van D. Symons van de kinderen Bouwina, Allegonda en Maurits Clant uit 1677. Verder bezit het museum de monumentale schouw uit de borg met het daarbij horende schoorsteenstuk met als voorstelling koningstadhouder Willem III te paard.

De bouilloir of waterketel vormde een onderdeel van het theeservies. In de 18^e eeuw werd zeer sterke thee gezet in een trekpotje. Daarvan werd vervolgens een bodempje kostbare thee uitgeschonken in een theekopje, waarna dit aangelengd werd met heet water uit een waterketel. Het komfoor hield het water in de ketel op temperatuur.

De bekwame zilversmid Arnoldus van Essen was in Engeland opgeleid. Van 1735 tot tenminste 1788 had hij in Groningen een werkplaats. Van hem is nauwelijks werk in publieke verzamelingen bewaard gebleven. Een vrijwel identieke waterketel van Van Essen is als bruikleen van een particulier in het Nederlands goud-, zilver- en klokkenmuseum in Schoonhoven. Het Rijksmuseum in Amsterdam bezit een theebus en het Groninger Museum een peperbus van zijn hand. Door aankoop door het J.B. Scholtenfonds wordt daaraan een bijzonder stuk Groninger zilverkunstnijverheid toegevoegd, met bovendien een goed bekende herkomst van een Groninger borg. Bouilloir en komfoor werden direct na verwerving gepresenteerd in de tentoonstelling *Tea & Coffee piazza* in de Blauwe Zaal.

In 1955 liet de firma Frans Brugsma in de Herestraat in Groningen een zilveren Martinitoren maken (schaal 1:10). Het werk werd nauwgezet uitgevoerd door Dirk Schut met medewerking van Berend Rento Mulder. De toren droeg ondermeer het zilvermerk van de eigenaar van het bedrijf A.J.W. Bouman, de jaarletter u (1955) en het kantoormerk van Leeuwarden. De toren sierde jarenlang het bedrijf en werd bij hoogtijdagen als 28 augustus in de etalage getoond als blijk van kunnen van het bedrijf, dat ook Groninger kustvaarders in zilver uitvoerde. Het is verheugend dat dit overbekende symbool van Gronings kunnen door het gemeentebestuur is aangekocht. Zij gaf het vervolgens aan het Groninger Museum in bruikleen.

OOSTERSE KERAMIEK

Sinds 1916 bezit het Groninger Museum uit de collectie Nap een grote, zeer bijzondere Chinese *famille verte* kom van omstreeks 1700. Het stuk is versierd in emailkleuren met 24 figurale scènes, gerangschikt in drie banen van lotusblad-vormige panelen. De voorstellingen geven episoden weer uit de Chinese liefdesroman de Xi Jang Ji, een in China nog steeds beroemd verhaal over de liefvallige Yingying en de student Zhang. Na vele verwickelingen krijgen de geliefden elkaar, dank zij de hulp van velen, onder andere van de dienstmeid Hongniang. Scènes uit dit verhaal komen veelvuldig voor op Chinees (export)porselein, maar slechts zelden zijn er meer dan zes op één voorwerp afgebeeld. Een 'stripverhaal' zoals hier is geschilderd, is uiterst zeldzaam.

In 2003 werd een grote *famille verte* schotel aangekocht met eenzelfde versiering. Vergelijking met de kom maakte al snel duidelijk dat het op de schotel om precies dezelfde scènes gaat als op de kom. Gesteld kan worden dat kom en schotel bij elkaar horen: niet alleen de scènes zijn gelijk, maar ook het merk, de randversiering en de ondergrond waarop de scènes zijn geplaatst.

Dat een zo grote Chinese kom een schotel had, was tot dusver onbekend. De mogelijkheid doet zich nu voor om kom en schotel samen te voegen, waardoor ook internationaal een uniek ensemble ontstaat, dat bovendien met een uiterst zeldzame en bijzondere voorstelling is beschilderd.

Het is lastig om te zeggen of kom en schotel voor de export of voor de binnenlandse markt zijn gemaakt. Gezien de gedetailleerde uitwerking van de scènes met episoden die voor de geleterde Chinees meteen duidelijk waren, is men geneigd aan *Chinese taste* te denken, terwijl het formaat en de combinatie kom en schotel weer op de Westerse smaak lijkt te duiden. Hoe dan ook, de kom was reeds voor 1900 in Nederlands bezit en werd waarschijnlijk al in het begin van de 18^e eeuw geïmporteerd. Over de geschiedenis van de schotel is weinig informatie, aangezien deze uit de boedel van een overleden verzamelaar afkomstig is.

Zowel uit het oogpunt van de receptiegeschiedenis van Chinees porselein in een Nederlandse culturele context, als ook voor het beeld van Chinees porselein geproduceerd rond 1700, is de aankoop van deze schotel en de vereniging met de kom belangrijk. Het is een uniek stuk, aangekocht met financiële steun van de Vereniging Rembrandt, dat nationaal en internationaal als topstuk gewaardeerd wordt.

DE PLOEG

Het afgelopen kalenderjaar verwierf het Groninger Museum wederom een aanzienlijk aantal kunstwerken en documenten van Ploegkunstenars. De belangrijkste aanwinsten waren ongetwijfeld de twee druksels *Harmonicaspeler op bruiloftsfeest* en *Violist en publiek* van Hendrik Werkman uit 1942 en het schilderij *Groninger landschap met kanaal* van Jan Wiegers uit 1923. Voorts verwierf het museum een aantal getekende en geaquarelleerde portretten van Ploegkunstenars die een welkome aanvulling vormen op de bijzondere deelverzameling 'Ploegportretten'. Het betreft portretten van Simon Steenmeijer en Arnold Molenaar door Jan Wiegers, en portretten van Jan van der Zee en Henk Melgers door Arnold Molenaar. De laatste behoort tot de minder bekende Ploegkunstenars. Werk van hem dook op tijdens de in het najaar van 2003 gehouden 'Ploegdag' in het Groninger Museum. De eigenaar was bereid enkele werken op papier uit de nalatenschap van Molenaar in langdurig bruikleen aan het museum af te staan.

Behalve de twee druksels werden van Werkman twee bijzondere voorbeelden van diens gebruiksdrukwerk verworven: een convocatie voor een vergadering van De Ploeg uit 1926 en een geboortekaartje van Rob Martens, oudste zoon van George Martens en Alida Pott, uit 1923.

Harmonicaspeler op bruiloftsfeest en *Violist en publiek* behoren tot de uitzonderlijke druksels waarin Werkman het onderwerp muziek verwerkt in een duidelijk herkenbare, figuratieve voorstelling. De ritmische vormen realiseerde hij met behulp van de door hem ontwikkelde sjablonetechniek. De druksels werden gekocht door de Stichting J.B. Scholtenfonds en in bruikleen gegeven aan het Groninger Museum.

Het schilderij *Groninger landschap met kanaal* dook in 2001 vrij onverwacht op tijdens de voorbereidingen van de overzichtstentoonstelling van Jan Wiegers in het Groninger Museum, net te laat echter om

nog opgenomen te kunnen worden in de bijgaande monografie. In de zomer van 2002 maakte het deel uit van de tentoonstelling *De Ploeg – stad en land* en werd het voor het eerst afgebeeld in het boek *De Ploeg – schilderijen van de aarde*. Een jaar later werd het schilderij door de eigenaren ter verkoop aangeboden en kon het, met steun van de Vereniging Rembrandt en de Stichting J.B. Scholtenfonds, door het Groninger Museum worden verworven. Daarmee werd niet alleen een lacune in de Ploegcollectie van het museum opgevuld – een vroeg expressionistisch landschap van Wiegers' hand ontbrak vooralsnog –, maar werd bovendien een werk aan de verzameling toegevoegd dat aantoonbaar van invloed is geweest op de landschapsschilderkunst van De Ploeg.

Doordat dit werk zich bevond in een tot voor kort onbekende particuliere collectie en het derhalve decennialang aan de aandacht van kunsthistorici kon ontsnappen, werd het belang ervan pas recentelijk aangetoond.

Groninger landschap met kanaal is het eerste schilderij waarin een kunstenaar van De Ploeg gebruik maakt van een staand formaat en een beeldschema met hooggeplaatste horizon en een tot kleuren en vlakken teruggebracht perspectief. De manier waarop Wiegers het onderwerp vat in een compositie van krachtige kleurbanen en -vlakken komt overeen met zijn Zwitserse werken, maar de accenten die hij legt maken het onmiskenbaar tot een Gronings landschap: het kanaal met boten, het smalle recht oplopende pad tussen kanaal en sloot, het deels besneeuwde grasland met wring, de architectuur van de boerenhuizen met daarachter de door de wind gevormde bomen.

De hoge horizon stelt de kunstenaar in staat om de natuurlijke beleving van ruimte tegen te gaan en het landschap te presenteren als een tweedimensionaal, decoratief kleurenpatroon. Kanaal, pad, berm en sloot bezitten dan ook niet zozeer een ruimtelijk verloop, maar zijn gepresenteerd als oplopende banen met een geheel eigen beeldende werking. De naar boven gerichte beweging wordt begeleid door de ritmische opeenvolging van witte vlekken in het kanaal, de twee boten en, ter rechterzijde, de boven elkaar geplaatste sneeuwvlakken in het grasland. Daarmee lijkt Wiegers de karakteristieken van het landschap tot teken samen te vatten.

De euforische heftigheid die zo kenmerkend is voor *Landschap met rode bomen* (1923) is in Groninger landschap met kanaal minder sterk aanwezig, maar het schijnbare gemak waarmee Wiegers met vlotte, arcerende penseelvegen de essentie van het landschappelijke gegeven weet te vangen in een even ornamentele, dynamische als harmonieuze compositie van kleuren, vlakken en primitivistisch geladen vormen maakt het tot een van de hoogtepunten van het Groninger Expressionisme.

Wiegers' *Groninger landschap met kanaal* laat een schilderkunstige benadering zien die in beginsel al aanwezig was in zijn werk van voor 1920, maar had zeker niet geschilderd kunnen worden zonder zijn kennismaking met Kirchner en het Zwitserse landschap. Het kan zijn dat hij het beeldconcept ervan direct ontleende aan Kirchners werk, maar het lijkt waarschijnlijker dat het voortkwam uit de algehele sfeer ervan. Wiegers vertaalde dit voor het eerst naar het Groninger landschap en wist er een betekenis aan te verbinden die geheel nieuw was. Deze verdienste werd onderkend door met name Jan Altink, die het beeldprincipe overnam en aanwendde in een reeks schilderijen en werken op papier, die exemplarisch zijn geworden voor het Groninger expressionisme. *Na het bezoek*, *Koopvrouw op landweg* en *Fietsers langs het Boterdiep*, alle drie uit 1925 en behorend tot de collectie van het Groninger Museum, zijn daarvan de beste voorbeelden.

Met de aangehaalde schilderijen braken Wiegers en Altink, rigoureuzer dan Nederlandse modernisten voor hen, met de aloude landschapstradities waarin hoge wolkenluchten de Nederlandse atmosfeer en poldergebieden karakteriseren. Wat zij daarvoor in de plaats stelden was een op de aarde gerichte, expressionistische benadering, waarbij Wiegers zich sterk concentreerde op de expressieve en decoratieve kwaliteiten van zijn schilderijen en waarbij Altink in het beeldconcept nieuwe mogelijkheden vond om bepaalde wezenskenmerken van het Groninger landschap uit te vergoten.

Het Ploegdocumentatiecentrum of Ploegarchief werd in 2003 aangevuld met schenkingen van mevr. J.T. Van der Meulen-Marinissen en mevr. M.H. Marinissen (documenten Daniël Ruyneman waaronder met de hand geschreven muziek en langspeelplaten), dhr. H. Melgers (zwart-witfoto's van werken Melgers), dhr. Strooboscher (verschillende knipsels en verkoopcatalogi Werkman), mevr. F. Edelman (twee boeken met partituren met ex libris van Jan Jordens en door hem vervaardigde schetsen), dhr. F.C.J.M. Ongerling

(knipsels De Ploeg, kopieën brieven van Altink aan Henk Ongering), R. ter Borg (reclamefolder REALTA met tekst Johan Dijkstra en knipsels De Ploeg), dhr. E.A. Alkema (documentatiemateriaal Wobbe Alkema, waaronder handgeschreven notities en brieven), R.G.E.G. Martens (documentatie George Martens), dhr. A.L. Bouma (brieven met tekeningen en aquarellen van Johan Hansen [bruikleen Stichting De Ploeg]), mevr. A. Martens-Bonnema (documentatie George Martens), Stichting Drie Gebroeders & Cie (documentatie Hendrik Werkman en Martinus Werkman, waaronder brieven in kopievorm), S. Ongering (erepenning Academie Minerva uitgereikt aan Jan Altink).

* De belangrijkste en meest verrassende aanwinsten zijn uitgebreid beschreven in: **Ploeg Jaarboek 2003**, Groninger Museum/Stichting De Ploeg, Groningen 2004.

HEDEENDAAGSE KUNST

De meest in het oog springende aankoop op het gebied van hedendaagse kunst dit jaar was de driedelige sculptuur *Unholy McTrinity* (2003) samen met de serie van zes handgekleurde etsen *Twilight of the Ides* (2003) van Jake & Dinos Chapman. De Chapmans hadden in 2002 een grote tentoonstelling in het Groninger Museum, maar alle belangrijke werken daarin bevonden zich reeds in andere collecties. Bovendien waren de kunstenaars op dat moment met nieuwe werken bezig waarin wij zeer geïnteresseerd waren: een reeks houten 'namaak-primitieve' sculpturen, waarvan ook bronzen edities werden vervaardigd. Hierin wordt een verwarrend spel gespeeld met het zich toe-eigenen van een 'primitieve' beeldtaal, gecombineerd met elementen uit de beeldtaal van McDonalds. Er worden allerlei conflicterende gedachten en gevoelens opgeroepen, bijvoorbeeld over de rol die de Afrikaanse en Oceanische kunst heeft gehad als inspirator voor twintigste-eeuwse kunst; het uit hun oorspronkelijke context halen van etnografica; de rol die het Westen tegenwoordig in met name Afrika speelt, waarbij McDonalds als symbool voor de globalisering kan gelden, etc. Helaas bleek onze oorspronkelijke selectie van zes sculpturen financieel niet haalbaar, waarna de keus uiteindelijk bepaald werd op de *Unholy McTrinity*, die ook tot de betreffende serie hoort, en de genoemde etsen, dit alles mogelijk gemaakt dankzij steun van de Mondriaan Stichting. Deze sculptuur verwijst in de voorstelling naar het Bijbelse Golgotha, waarbij in plaats van Jezus Ronald McDonald aan het kruis hangt, geflankeerd door personificaties van twee kernproducten van het fast food concern: Hamburglar en McCheesus. In de etsen duiken naast Hamburglar en McCheesus ook het logo van McDonalds en een bakje Franse frietjes op. De lichamen van de figuurtjes aan de kruizen zijn 'primitief' van stijl, hun beschilderde hoofden zijn veel 'realistischer', zij het dat ze er enigszins beschadigd en verweerd uitzien, alsof ze al een hele geschiedenis achter de rug hebben.

De Memphis-collectie van het museum werd met een belangrijk stuk uitgebreid: de *Tawayara* of *Boxing Ring* (1981) van Masanori Umeda. In zijn boek 'Ontwerp: MEMPHIS, meubels, objecten en dessins' (1986) wijdt Richard Horn een apart hoofdstukje aan wat hij de drie *pièces de résistance* uit de ontwerpgeschiedenis van Memphis noemt: "spectaculaire objecten die meer *folies des grands* zijn dan meubelstukken en daardoor een categorie op zich vormen". De *Boxing Ring*, te gebruiken als bed of zitmeubel, is een van hen. Umeda werkte van 1970 tot 1979 als design consultant voor Olivetti, waarna hij terugkeerde naar zijn geboorteland Japan. Ettore Sottsass nodigde hem vanuit Europa uit om mee te doen aan wat een baanbrekende expositie zou worden: de presentatie van de eerste collectie van ontwerperscollectief Memphis in 1981. Hiervoor ontwierp Umeda de boksring, die onmiddellijk werd gebruikt voor een publiciteitsfoto, waarvoor de oprichters van Memphis met zijn allen in het meubel gingen liggen. In het volgende jaar ontwierp Umeda voor Memphis de *Ginza*, een kast uit hout en laminaat in de vorm van een robot, die zich in de collectie van het Stedelijk Museum bevindt. In 1983 volgden zijn laatste twee ontwerpen voor Memphis: de fruitschaal *Parana* en de vaas *Orinoco*, beide in collectie Groninger Museum. Met de verwerving van de boksring is zijn hele Memphis-productie in de Collectie Nederland vertegenwoordigd. Met de combinatie van 'ordinaire' (laminaat) en meer kostbare (Japanse tatami) materialen, en het gebruik van vrolijke kleurtjes is de boksring onmiddellijk herkenbaar als een Memphis-meubel. De metaforische waarde is ook evident: de zithoek als arena, als plek voor het rituele gevecht, waarin niet staand met de vuisten maar zittend met woorden wordt gevochten - in een

museum dat een mooie Memphis-collectie wil hebben en dat tegelijkertijd een plaats voor debat wil zijn, mocht juist dit stuk niet ontbreken

Van Viktor & Rolf werden in totaal acht outfits aangekocht: vier uit de *Black Hole* collectie (herfst/winter 2001/2002) en vier uit *White* (lente/zomer 2002). *Black Hole* was hun derde prêt-à-porter, maar in zijn rijkheid en uitstraling zat de collectie dicht tegen de couture aan. Evenals eerdere shows van Viktor & Rolf had de presentatie ervan, in maart 2001 in Parijs, ook weer een thema: het zwarte gat, dat alles in zich opzuigt. De kleding was geheel zwart en ook de mannequins waren volledig zwart geschminkt, waarin alleen het wit van hun ogen oplichtte. Tal van herkenbare elementen uit hun vorige collecties keren hierin terug: de combinatie van humor en chique, grote volumes aan het bovenlichaam en klokkende broeken en rokken, vreemde silhouetten, verwijzingen naar andere ontwerpers, zoals Coco Chanel. "The story was of silhouettes created by traditional cutting and sewing, the black surfaces gleaming as a ruffled leather shirt, satin chain-printed for overalls or the matte and sheen of vertical leather stripes in denim pants that look like a sure-fire hit. This collection saw the designers maturing in a delightful way," schreef Suzy Menkes in de *International Herald Tribune*. Op het 'pessimisme' van de zwarte serie volgde het optimisme van *White*, een *Hymn of Love*, zoals de show ook wel werd genoemd.

Van Studio Job werd de complete collectie *Oxidized* verworven, bestaande uit 5 grote bronzen bronzen unica en negen bronzen werken in oplage. Zie voor een toelichting de tekst over de presentatie van *Oxidized* op pagina 9 van dit jaarverslag.

COLLECTIES

BRUIKLENEN

Het aantal bruikleenaanvragen dat het Groninger Museum ontvangt blijft gestaag groeien. In 2003 zijn 350 objecten in bruikleen gegeven aan binnen- en buitenlandse musea. Bij de hedendaagse kunst blijven de werken van Viktor & Rolf en de foto's van Inez van Lamsweerde favoriet. De collectie Aziatische keramiek mag zich in binnen- en buitenland, mede door ontsluiting via de website, op een groeiende belangstelling verheugen. Ook De Ploeg, de zeventiende-eeuwse schilderijen en objecten uit de collectie archeologie werden regelmatig uitgeleend.

Om de stroom bruikleenaanvragen op efficiënte en professionele wijze te kunnen afhandelen, werd de administratie hieromtrent verder geautomatiseerd. Van elk object dat wordt uitgeleend, worden stelselmatig conditierapporten gemaakt.

Het Groninger Museum is ook selectiever geworden in het toekennen van bruiklenen. Er wordt kritischer gekeken naar zowel de betreffende tentoonstellingsconcepten als naar de klimatologische omstandigheden bij de lenende instantie. Dit alles omwille van het behoud van de objecten.

DEPOTSITUATIE

De depots van het Groninger Museum voldoen zowel wat oppervlakte als klimatologische omstandigheden betreft niet meer aan de huidige eisen. Om de groeiende collectie op een verantwoorde manier onderdak te bieden zal er een nieuw depot gerealiseerd moeten worden.

Eind 2001 diende het Groninger Museum hiertoe al een conceptplan in bij de gemeente en provincie. In 2003 werd er een projectgroep in het leven geroepen, bestaande uit vertegenwoordigers van gemeente, provincie en Groninger Museum. Deze projectgroep kreeg als taak onderzoek te doen naar de mogelijkheden om de depotproblematiek van het museum structureel op te lossen. Het Instituut Collectie Nederland is nauw betrokken bij het totstandkomen van de plannen.

De plannen bevinden zich inmiddels in een vergevorderd stadium en het Groninger Museum denkt medio volgend jaar met de bouw te kunnen beginnen.

LIJST VAN AANWINSTEN 2003

ARCHEOLOGIE

Tremissis, ca. 575
nabootsing keizerlijke munt, gevonden in Antum; goud
aankoop
2003-V-1

Tremissis, ca. 650
nabootsing Dorestadmunt, gevonden in Antum; goud
aankoop
2003-V-2

AUDIOVISUELE MIDDELEN

Micha Klein
Artificial beauty: the original sequence, 1998
dvd
schenking kunstenaar
2003.0032

BEELDHOUWERKEN

Jake and Dinos Chapman
Unholy McTrinity, 2003
brons, beschilderd; houten sokkels, 180 x 210 x 60 cm
aankoop (met steun van de Mondriaan Stichting)
2003.0063

Studio Job
Oxidized (serie), 2003:
brons (gepatineerd; gepolijst)
Castle, 122 x 100 x 100 cm
Clock, 123 x 63 x 49 cm
Vase ('De Generaal'), 69 x 82 x 28 cm
Chest, 69 x 82 x 56 cm
Centre piece, 90 x 45 x 27 cm
Crown, 23 x 31 cm
Sword, 38 x 12 x 175 cm
Axe, 54 x 16 x 140 cm
Ant, 8,5 x 17 x 25 cm
Coin, 1,5 x 11,5 cm
Diamond, 9 x 10,5 cm
Arrow, 60 x 7 cm
Ring, 13 x 10 x 6 cm
Knive, 21 x 4 x 39 cm
aankoop
2003.0062.A-N

DOCUMENTATIE

3 muziekboeken waarin is getekend door **J.G. Jordens**: schetsjes, kleine portrettekeningetjes, ex-libris
z.j., potlood, diverse afmetingen
schenking mevr. F. Edelman
2003.0021.A-C

materiaal met betrekking tot de De Ploeg-kunstenaar componist **Daniël Ruyneman** (1886-1963):

- portretfototje, z.j., 9,2 x 6,7 cm
- karikatuur, z.j., 16 x 12 cm, inkt op papier
- concertaffiche, 1972-1973, 46,5 x 39,5 cm, drukwerk
- boek over componist Jan Ingenhoven, z.j.
- *Contemporary Dutch piano music*, boek 1 en 2, 1980
- 13 langspeelplaten, z.j.
- handgeschreven partituur: *Reflexions nr 3*, 1961
- publicatie van De Mes (foto's en teksten over het muzikaleven), 1962
schenking mevr. J.T van der Meulen-Marinissen, ; mevr. M.H. Marinissen, 2003.0022.A-H
- 3 partituren, z.j.: *Wiegenlied, Krontjongliedjes, Divertimento*
schenking mevr. Janna T. van der Meulen-Marinissen, 2003.0034.A-C

GRAFISCHE VORMGEVING

Boekhandel-Uitgeverij Godert Walter (uitgever)

De eerste Godert Walter jubileumdoos, 2002-2003

doos met werk van diverse kunstenaars: grafiek, teksten, foto's, sculptuurtje
gemengde media, 32 x 23 x 6,5 cm (doos)

schenking uitgever

2003.0011

Ruud van Empel

• *De nieuwe lola's*, 2002

filmaffiche

offsetdruk, 84 x 59,5 cm

schenking kunstenaar

2003.0008

• *Tour des légendes, de mythische wereld van de Tour de France, een film van Erik van Empel*, 2003

filmaffiche

offsetdruk, 100 x 70 cm

schenking kunstenaar

2003.0048

• *Leuk voor later, met Arjan Ederveen en Loes Luca*, 2003

theateraffiche

offsetdruk, 119 x 84,3 cm

schenking kunstenaar

2003.0049

• *Leuk voor later, met Arjan Ederveen en Loes Luca*, 2003

flyer

offsetdruk, 21 x 15 cm

schenking kunstenaar

2003.0050

Groninger Museum (opdrachtgever) / **Rudo Menge** (ontwerper)

•gebruiksdrukwerk ten behoeve van tentoonstellingen in het Groninger Museum in 2003 (uitnodigingen, affiches, antwoordkaarten, enveloppen, folders etc.):

- *Fatale vrouwen 1860-1910*

- *Philippe Starck*

- *Design in het Groninger Museum : Starck, Alessi & Mendini: Philippe Starck en Tea & coffee towers*

- *Erwin Olaf silver*

- *Het Russische landschap*

- *5 kunstenaars van De Ploeg*

drukinkt op papier, diverse afmetingen

2003.0001, 2003.0029, 2003.0030, 2003.0042, 2003.0054, 2003.0069

•gebruiksdrukwerk ten behoeve van het Groninger Museum

Afscheid Poul ter Hofstede, 2003

uitnodiging receptie + bijbehorende enveloppe

drukinkt op papier, 21 x 14,8 cm (per stuk)

2003.0009

•gebruiksdrukwerk ten behoeve van het Groninger Museum

Afscheid Christian Jörg, 2003

uitnodiging receptie + bevestigingskaart, folder + aanmeldingsformulier symposium

drukinkt op papier, 21 x 14,8 cm (per stuk)

2003.0052

Hendrik Nicolaas Werkman

•*Uitnodiging vergadering De Ploeg* (recto), *Gron. kunstkring De Ploeg-logo* (verso), 1924

inkt op papier, 27,7 x 21,7 cm

aankoop

2003.0026

•*M.H. Werkman: Museum van plastische verzen*, 1910

boek

inkt op papier, 23,8 x 15,8 x 0,9 cm

schenking Stichting Drie Gebroeders & Cie

2003.0043

•*M.H. Werkman: Inleiding tot de poëzie*, 1917

boek

inkt op papier, 21,2 x 17,2 x 1,2 cm

schenking Stichting Drie Gebroeders & Cie

2003.0044

•*Geboren Robert Gysbert George Martens*, 1923

geboortekaartje

inkt op papier, 12,8 x 8,3 cm

schenking R.G.E.G Martens

2003.0057

INSTALLATIES

Masanori Umeda

Tawaraya, 1981 (ontwerp)

gemengdemedia, 160 x 280 x 280 cm

aankoop

2003.0006

KUNSTENAARSBOEK

John Liggins

Elemental actions, 1974

inkt op papier, 11,8 x 16,9 cm, oplage 87/300

schenking Viktor M. Schmidt

2003.0033

MODE

Viktor & Rolf

•4 outfits uit de collectie: *Black hole*, prêt-à-porter (ready-to-wear) herfst-winter 2001-2002, 2001:

- nr 10

jas, rok

lurex

- nr 30

jurk, V&R-sjerp

chintz, kunststof

- nr 34

shirt, rok, broek, sjerp, kralenketting

leer, wol, satijn, keramisch materiaal

- nr 38

trouwjurk, sluier, roosaccessoire

satijn, zijde-organza, touw

aankoop

2003.0012 t/m 2003.0015

•4 outfits uit de collectie: *White*, prêt-à-porter (ready-to-wear) lente-zomer 2002, 2001:

- nr 28/29

bloes, broek

zijde-organza

- nr 30

bloes, rok

organza

- nr 32

bloes, broek

zijde-organza

- nr 35

trouwjurk

zijde-organza

aankoop

2003.0016 t/m 2003.0019

MUNTEN EN PENNINGEN

Broodpenning Armhuiszittend Convent, Groningen, z.j.

koper (geslagen, gegraveerd), 2,4 x 2,4 cm

bruikleen Voogden van het Armenhuiszittend Convent, Groningen

2003.0038

Broodpenning Armhuiszittend Convent, Groningen, z.j.

koper (geslagen, gegraveerd), 2,9 x 2,9 cm

bruikleen Voogden van het Armenhuuszittend Convent, Groningen
2003.0039

Groninger flabbe van 4 brabantse stuivers, 1599

zilver, diam. 2,95 cm

aankoop (via bemiddeling Jan C. van der Wis uit nalatenschap muntverzamelaar)

2003.0051

Gildepenning timmerlieden Groningen, 1786

messing (gegraveerd), diam. 4,1 cm

aankoop

2003.0055

Nederlandse Munt

• *Feestmunt Delfsail: Delfje*, 1991

nikkel (geslagen), diam. 3 cm

schenking Jan C. van der Wis, Groningen

2003.0004

• *Vijfje (1945-1995)*, 1995

koper (geslagen), diam. 3 cm

schenking Jan C. van der Wis, Groningen

2003.0005

Hendrik van Velthuysen, Appingedam

Ommelander daalder, 1580

zilver, diam. 4,1 cm

aankoop (via Jan C. van der Wis)

2003.0046

OOSTERSE KERAMIEK

Xiangxi-schotel, China, ca. 1700

porselein, 8 x 50,8 x 30,5 cm

aankoop (met steun van: Vereniging Rembrandt; Vereniging van Vrienden van het Groninger Museum; Fidelity Foundation, Boston; een anonieme geldschieter)

2003.0002

Schotelkje (Arkenbout-servies), China, 1792

porselein, 3,5 x 15,5 x 9,8 cm

schenking Erven Neeltje Hendrike Janssen-Gersen

2003.0003

Koffiekan, Japan, 1700-1730

porselein, 27 x 8,6 x 12,6 cm

bruikleen particuliere collectie

2003.0047

Swatow-fles, China, eind 16de eeuw

porselein, 19,5 x 11,5 cm

schenking mevr. mr A.M. Cluysenaer-Witkop, uit de collectie van mr. J. Witkop

2003.0056

Twee vierkante vazen
Stemcup
Twee schotels
Kom
Kom
Schotel
Schotel
Schotel
Schotel
Schotel
Wierookbrander
Twee knobelflessen
Pot
Kendi
Beeldje staande vrouw
Twee kommen
Schotel
Schotel
Schotel
Miniatuur kop en schotel
Bord
Twee Fo-leeuwen
Beeldje broers Ho-Ho
Vaas
Theepot
Theepot
Theepotje
Theepot
Theepot
Schotel
Vistitekaartjes-houder
Japan, China, 8^e-20^e eeuw
porselein, aardewerk, diverse afmetingen
schenking dhr R.J. Clevering, Den Andel
2003.0072 t/m 2003.0102

PRENTEN

JAN GERRIT JORDENS

- *'t Huis Appelenburg in de Overbetuwe*, z.j.
linoleum blokdruk, 19,5 x 24,5 (beeldmaat)
schenking mevr. F. Edelman
2003.0020
- *Spoorbaan bij Kostverloren, Groningen*, 1930
ets, 17 x 12 cm (beeldmaat)
schenking Kunsthandel/Galerie Richard ter Borg
2003.0071

HUUG PLEIJSIER

Zonder titel (serie), 1977
ets, collage, 57 x 35 cm (kleinste blad), 100 x 97,5 cm (grootste blad)
schenking dhr Charles Wildevuur, 2003.0041a-j

CAROLA ROMBOUTS, COOS DIETERS

Groninger volksvertellingen deel 1 en 2: Het boek van Trijntje Soldaats en Het boek van Minne Koning, 2003

linoleum blokdruk, 24,2 x 9,2 x 27,5 (cassette)

aankoop

2003.0053

HENDRIK NICOLAAS WERKMAN

• *Harmonikaspeler op bruiloftsfeest*, 1942

sjabloon- en stempeldruk, 65,7 x 51,1 cm

bruikleen Stichting J.B. Scholtenfonds

2003.0027

• *Violist en publiek*, 1942

sjabloon- en stempeldruk, 65,8 x 51 cm

bruikleen Stichting J.B. Scholtenfonds

2003.0028

SCHILDERIJEN

KOOR

The bird rigat, 2002

verf op doek, 214 x 101,5 cm

schenking kunstenaar

2003.0010

JAN WIEGERS

Groninger landschap met kanaal, 1923

wasverf op doek, 70 x 56 cm

aankoop (met steun van Vereniging Rembrandt en Stichting J.B. Scholtenfonds)

2003.0070

VORMGEVING

AARDEWERKFABRIEK ADCO

• Bloemvaasje, 1940-1959

keramiek, glazuur, 9,6 x 10,7 cm

schenking Peter Birkhoff, Baarn

2003.0024

• Bloempot, 1930-1939

keramiek, glazuur, 8,7 x 12,8 cm

schenking Peter Birkhoff, Baarn

2003.0025

• Bloempot, z.j.

roodbakkend steengoed, 14,5 x 18,7 cm

aankoop

2003.0045

WERKEN OP PAPIER (TEKENINGEN, AQUARELLEN, GOUACHES)

WOBBE ALKEMA

Meubelontwerpen, 1920-1929
potlood, inkt op papier, 30,7 x 22,4 cm (map)
schenking mr E.A. Alkema
2003.0040a-bv

JAKE AND DINOS CHAPMAN

Twilight of the idles (serie van 6), 2003
ets, aquarel, 119 x 99 cm (beeldmaat)
aankoop (met steun van de Mondriaan Stichting)
2003.0064.A-F

J. DRIESMANN

•Albert Schut (1829-1913), z.j.
zwart krijt op papier, 42,2 x 58 cm
schenking L.G en G.A.S. Frens, Apeldoorn
2003.0036

J. DRIESMANN (TOEGESCHREVEN AAN)

•Jantje Lindemans (1829-1882), z.j.
zwart krijt op papier, 54,8 x 42,9 cm
schenking L.G en G.A.S. Frens, Apeldoorn
2003.0037

JAN GERRIT JORDENS

Mannenkoppen, z.j.
krijt, potlood, inkt op papier, 17,5 x 15 cm
schenking mevr. F. Edelman
2003.0023

GEORGE MARTENS

•*Staan naakt*, z.j.
aquarel op papier, 20,9 x 16,5 cm
schenking R.G.E.G. Martens
2003.0058

•*Staan naakt*, z.j.
conté op papier, 20,9 x 16,5 cm
schenking R.G.E.G. Martens
2003.0059

•*Zittend naakt op de rug gezien*, z.j.
conté op papier, 22 x 16,9 cm
schenking R.G.E.G. Martens
2003.0060

ARNOLD MOLENAAR

•*Jan van der Zee*, ca. 1925
zwart krijt op papier, 32,5 x 24,7 cm
bruikleen Betty Geerars-Molenaar
2003.0065

• *Henk Melgers*, ca. 1925
zwart krijt op papier, 35,6 x 25,9 cm
bruikleen Betty Geerars-Molenaar
2003.0066

• *Zelfportret*, ca. 1925
aquarel op papier, 27 x 19,1 cm
bruikleen Betty Geerars-Molenaar
2003.0067

ALIDA JANTINA POTT

Portret van een oude vrouw, ca. 1918
inkt, krijt, aquarel op papier, 40 x 32,4 cm
bruikleen Stichting De Ploeg
2003.0035

JAN WIEGERS

• *Simon Steenmeijer*, ca. 1924
krijt op papier, 45,5 x 34 cm
schenking Kunsthandel/Galerie Richard ter Borg
2003.0061

• *Arnold Molenaar*, 1926
potlood en aquarel op papier, 38,9 x 28,9 cm
bruikleen Betty Geerars-Molenaar
2003.0068

ZILVERWERK

ARNOLDUS VAN ESSEN

Bouilloire en komfoor, 1740-1741
zilver (gegoten, gedreven, gegraveerd), 34 x 25,5 cm
bruikleen Stichting J.B. Scholtenfonds, Groningen
2003.0007

DIRK SCHUT, B.R. MULDER, A.J.W. BOUWMAN, FA. FRANS BRUGSMA

Martinitoren (1:100), 1955
zilver (1^e gehalte: 925/1000, gedreven, gegraveerd), 96 x 18 x 18 cm, 5,53 kg
bruikleen Gemeente Groningen
2003.0031

PUBLIEKSACTIVITEITEN

In het jaar 2003 heeft de afdeling Publieksactiviteiten in totaal 20941 bezoekers gegeneerd. De publieksactiviteiten stonden vooral in het teken van de grote en spraakmakende tentoonstellingen *Fatale Vrouwen*, *Erwin Olaf Silver* en *Het Russische Landschap*.

TENTOONSTELLINGSOPENINGEN: 4175 BEZOEKERS

De tentoonstelling *Fatale Vrouwen* werd geopend door Joan Collins, fatale vrouw bij uitstek. Haar openingswoord, de inleiding door Henk van Os en een optreden van de sopraan Charlotte Margiono vonden plaats in Coop Himmelblau voor 300 gasten (waarbij de dames van de heren gescheiden geplaatst waren). Na bezichtiging van de tentoonstelling was men uitgenodigd voor een buffet. Voor ca. 900 relaties is tegelijkertijd een besloten avondopenstelling georganiseerd, opnieuw met een optreden van Margiono.

De aftrap voor de 'designzomer' werd gegeven door Philippe Starck die met een korte toespraak zijn tentoonstelling opende. Voor deze opening waren met name vormgevers uitgenodigd, waarvoor contact gelegd is met de BNO. Alessandro Mendini en Alberto Alessi spraken enkele weken later voor gasten van het Museum in het kader van de opening van de tentoonstelling *Tea & Coffee Towers*.

Erwin Olaf zorgde in het najaar voor spektakel. De opening van de tentoonstelling 'Silver' was geheel in sfeer van zijn beruchte 'fucques les balles' feesten die hij jaarlijks in Amsterdam organiseert: een aantal van zijn vaste DJ's en travestieten verzorgden het feestelijke openingsprogramma waarbij ca. 1100 mensen aanwezig waren. Een deel van de gasten maakte gebruik van de speciaal opgezette buspendeldienst tussen Groningen en Amsterdam.

Het jaar is afgesloten met de opening van *Het Russische Landschap* door Michail Gorbatsjov. Het programma van de openingsdag was bijzonder complex. De dag bestond uit een opeenvolging van een lezing voor de Rijksuniversiteit Groningen, een lunch met belangrijke gasten uit het bedrijfsleven en de nationale politiek in het Museum. Daarna volgde de persconferentie, en uiteindelijk de besloten opening van de tentoonstelling, deze laatste met medewerking van het Viotta Ensemble. Alle onderdelen van deze dag ondervonden grote belangstelling en werden druk bezocht.

EVENEMENTEN: 3018 BEZOEKERS

Bij de tentoonstelling *Fatale Vrouwen* is een uitgebreid activiteitenprogramma georganiseerd. Het programma, bestaand uit lezingen, concerten, literaire avonden, dansvoorstellingen en rondleidingen, kwam tot stand met medewerking van o.a. Connie Palmen, Ronald Giphart, Roberta Alexander, Henk van Os, Galili Dance e.a. Bij de organisatie is opnieuw nadrukkelijk de samenwerking gezocht met diverse (culturele) instellingen in de stad.

In de zomer is samengewerkt met de organisatie 'Dag van de architectuur'. De aftrap van deze landelijke manifestatie vond in Groningen plaats; een lezing van Mendini en Alessi was tevens onderdeel van dat programma.

In oktober is een 'Ploegdag' georganiseerd die tevens gold als opening van de tentoonstelling *Vijf Kunstenaars van De Ploeg*. Kern van deze dag was de mogelijkheid om Ploegschilderijen in te brengen voor inhoudelijke beoordeling door deskundigen. Ook was er een scala aan lezingen en voordrachten, muziekoptredens en films.

Het Groninger Museum was de locatie voor een lezing van Erwin Olaf, in het kader van de fotomanifestatie georganiseerd door Noorderlicht.

Samen met de Stadsschouwburg en Grand Theatre is het Erwin Olaf weekend 'Gold' georganiseerd, waarbij de tentoonstelling werd 'omgeven' door avondprogramma's in de Stadsschouwburg (keuze van Erwin Olaf) en een echt 'Fucque les balles' feest in Grand Theatre. Het was een bijzonder geslaagd weekend met veel belangstellenden.

In het kader van de tentoonstelling *Bont en Blauw*, tevens afscheid van collega Christiaan Jörg is een meerdaags internationaal keramiekcongres georganiseerd. De specialisten op het gebied van Oosterse keramiek in Westerse collecties spraken twee dagen lang voor ca. 150 toehoorders in paviljoen Coop Himmelblau.

Bovenstaande activiteiten werden afgewisseld met enkele kleinere activiteiten en ontvangsten zoals o.a.

het 25-jarig jubileum van de Vereniging Vrienden van het Groninger Museum en een bijeenkomst van Vereniging Rembrandt.

COMMERCIELE ONTVANGSTEN: 5701 BEZOEKERS

Het jaar 2003 was voor de commerciële ontvangsten een vrij stabiel jaar, zonder grote pieken of dalen. Het gemiddelde aantal bezoekers én het gebruik van catering is per ontvangst toegenomen. Het paviljoen Coop Himmelblau is een aantal malen verhuurd voor grote ontvangsten (tot 450 personen) en bood gelegenheid voor grote congressen, feesten en optredens. Opmerkelijk is de verschuiving van relatief eenvoudige avondontvangsten (avondrondleidingen) naar grotere en complexere ontvangsten: uitgebreide buffetten, recepties etc.

RONDLEIDINGEN & ARRANGEMENTEN: 8047 BEZOEKERS

Vanaf 2003 is het alleen voor gidsen van het Groninger Museum toegestaan op de grote tijdelijke tentoonstellingen rond te leiden. Dit om de drukte te kunnen reguleren én de werkzaamheden van de museumgidsen te beschermen.

De rondleidingen en arrangementen kenden een piek ten tijde van de tentoonstelling *Fatale Vrouwen*. Het onderwerp leende zich bij uitstek voor inhoudelijke uitleg op zaal. Bijna een kwart van het totale aantal deelnemers was afkomstig uit het reguliere onderwijs, een vrij hoog aantal.

Van de mogelijkheid de rondleiding te combineren met catering is dit jaar relatief weinig gebruik gemaakt.

INFORMATIEBALIES

Met alle vrijwillige informatiebaliemedewerkers is een 'functioneringsgesprek' gehouden. Ook is een vernieuwde en geactualiseerde versie van het vrijwilligershandboek geproduceerd.

In 2003 is gestart met het aanscherpen van het beleid en de regels betreffende o.a. de minimale beschikbaarheid van de medewerkers. Er zijn dit jaar dan ook geen nieuwe vrijwilligers aangetrokken, in een poging de vacatures eerst intern in te vullen. De afronding hiervan staat gepland voor 2004.

EDUCATIE EN PUBLIEKSINFORMATIE

PUBLIEKSINFORMATIE

In 2003 verschenen museummagazines bij de volgende tentoonstellingen: *Fatale Vrouwen* (Nederlandse en Engels/Duitse editie), *Designzomer / Philippe Starck*, *Erwin Olaf Silver* en *Het Russische Landschap*. Audiotoers werden gemaakt bij *Fatale Vrouwen* (ingesproken door Jan Cremer en Harmke Pijpers), *Erwin Olaf* (ingesproken door Erwin Olaf zelf) en *Het Russische Landschap* (ingesproken door Nelleke Noordervliet); verder bij de Ploegtentoonstellingen *H.N. Werkman Terug in Groningen* en *Vijf kunstenaars van De Ploeg*. Het aantal units werd door de aanschaf van twee nieuwe racks in december opgevoerd naar 100 exemplaren. Regelmatig waren twee verschillende audiotoers verkrijgbaar, namelijk de hoofdtentoonstelling en De Ploeg.

Bij de tentoonstellingen *Bont en Blauw* en *Groninger adel in glas-in-lood* werd de productie van zaalbladen in Nederlands en Engels verzorgd. De digitale nieuwsbrief 18 t/m 24 werd om de 6 weken (behalve de zomermaanden) verstuurd aan een groeiend aantal abonnees (per 31 december 2003: 1653)

VOORTGEZET ONDERWIJS

In het virtuele museum werden twee nieuwe projecten uitgewerkt: **Follies** en **Arturism**. **Follies** is een initiatief van het Praediniusgymnasium in Groningen en het Groninger Museum. Leerlingen ontwerpen virtuele fantasiegebouwen in samenwerking met het Haags Montessorilyceum. Daartoe werden twee bijeenkomsten gehouden, op 1 juli in Den Haag en op 6 november in Groningen.

Arturism is een digitaal project voor vmbo en havo/vwo, ontwikkeld door stagiaire Lotte Kleijssen. De kunstenaar Nissim Men maakt geënceneerde foto's waarin hijzelf de toerist is die op een 'snelle' manier proeft van een bepaalde cultuur. Zijn project heet **Arturism**, een begrip dat is afgeleid van "arturism". Hij beeldt het zap-toerisme uit van de hedendaagse westerling; in enkele dagen de hoogtepun-

ten van een bepaald land of bepaalde cultuur bezichtigen en souvenirs daarvan meenemen in de vorm van foto's of voorwerpen. Deze herinneringen mengt hij met het verleden, heden en de toekomst. Elk afzonderlijk werk toont een cultuur. Hierin zet hij symbolen, architectuur, kleding en andere elementen naast elkaar, in een persoonlijke interpretatie met meerdere betekenis-lagen.

Arturism krijgt vorm in de expositieruimtes in het virtuele Groninger Museum en de omgeving hiervan. Zo betreedt de bezoeker de zalen via een panorama skyline van Groningen, waarin karakteristieke gebouwen zijn opgenomen. Bezoekers worden vervolgens uitgenodigd zich in een virtuele garderobe om te kleden met kledingstukken en schoeisel ontleend aan de Groninger streekdracht (man en vrouw). Zij kunnen dan doorlinken naar andere culturen: Italië, Rusland, China, Amerika. Als avatar (poppetje) gaat men dan de volgende zalen in, met werken van Nissim Men en vier markante Groningse gebouwen in 3-d (Gasunie, Sichtermanhuis, Waagstraat, Wall House) waaraan de vier genoemde culturen weer verbonden zijn. Gewapend met kennis van diverse culturen kunnen vervolgens symbolen met elkaar verbonden worden tot nieuwe vormen en klanken (interactief gedeelte). De laatste zalen zijn bestemd voor werk van leerlingen die meegedaan hebben aan workshops, die n.a.v. de presentatie op scholen worden georganiseerd. Uiteindelijk ontstaat zo een beeld van aanbod en receptie/verwerking door leerlingen. Scholen hebben de mogelijkheid een Arturism-workshop aan te vragen.

De workshop heeft twee versies, gericht op de leeftijd en het niveau van de deelnemende leerling en kan worden meegenomen in vakken als bijvoorbeeld CKV1, 2 & 3, maatschappijleer en levensbeschouwing. De duur van de workshop is ongeveer twee uur. Als voorbereiding van de workshop en het bezoeken van het virtuele museum is een handleiding geschreven voor de docenten.

Een ander belangrijk project in wording is **Artogather**, een samenwerkingsproject met het Noorderpoortcollege en Biblionet Groningen. Artogather is een website voor vmbo en voor havo/vwo leerlingen. In een verrassende, spel-achtige omgeving wordt in negen disciplines en aantal karakteristieke werken uit de collectie van het museum gepresenteerd. In een telkens van sfeer en omgeving wisselende binnen- en buitenruimte ontdekken de leerlingen deze werken, vinden zij informatie, en, na het actief oplossen van aanwijzingen, ontdekken ze de context van de tijd en andere verwante werken. Uiteindelijk kunnen ze ook zelf een virtuele tentoonstelling samenstellen en deze emailen. Voor havo/vwo leerlingen zijn er verdiepingsniveaus met uitgebreidere teksten. Bovendien zijn er links naar biblionet en plaatsen waar literatuur opgezocht kan worden. De collectie van het museum wordt zo op een bijzondere manier ontsloten. Het project zal gereed zijn in de zomer van 2004, waarna een landelijke presentatie zal volgen. Onder begeleiding van de coördinator educatie schreven stagiaires kunstgeschiedenis Natalja Oosterbaan en Janneke Verbeek een groot deel van de teksten. Er werden twaalf workshop bijeenkomsten gehouden en twee stuurgroepvergaderingen.

Voor de leerlingambassadeurs werden bijeenkomsten georganiseerd over de depots, marketing en de actuele tentoonstellingen. Bij de hoofdtentoonstellingen werden docentenbijeenkomsten gehouden die door gemiddeld 40 leerkrachten bezocht werden. In deze bijeenkomsten werd niet alleen de tentoonstelling toelicht in een praktische rondleiding, ook werden begeleidende materialen gepresenteerd: een cd rom bij *Fatale Vrouwen* en speciaal ontwikkelde kijkwijzers voor vmbo en vwo/havo bij *Erwin Olaf* (ontwikkeld i.s.m. Heleen Naterop, Krommenie) en *Het Russische Landschap* (ontwikkeld i.s.m. Lijsbeth Demmer, Groningen).

Bij de hoofdtentoonstellingen werden ook standaard rondleidingen gehouden voor infobalie medewerkers en gastheren/vrouwen en daarnaast speciale ontvangsten verzorgd, bijv. voor Russische cursisten van het Noorderpoortcollege bij *Het Russische Landschap*.

In december werden workshops verzorgd voor leerlingen van het Werkmancollege Groningen in het kader van hun project *Dromen*.

BASISONDERWIJS EN KINDERACTIVITEITEN

Vanaf september maken twee nieuwe museumdocenten Barbara Janssens en Tine Rinds, deel uit van het team, dat verder bestaat uit Christien van der Cingel, Annet Cupedo, Geertje de Groot, Aafke Holman, Grietineke Lier, Inge van der Veen, en Jelle van Veen. Eveneens vanaf september werd Margot Ruyters, educatief medewerker Volkenkundig Museum / Universiteitsmuseum, voor 2,5 dag per week

gedetacheerd bij de afdeling. Mede dankzij haar inbreng was het mogelijk de vele activiteiten grondig te structureren. In de periode september-december werden constructieve gesprekken gevoerd met ABCG, Kunstencentrum en Kunststation C, over de nieuwe verdeling van bemiddeling tussen culturele instellingen en onderwijs in stad en provincie.

Het project **Taal en Beeld** i.s.m. ABCG en Grafisch Museum werd in een nieuwe versie uitgebracht in een boekje, dat werd gepresenteerd met een workshop in het Grafisch Museum.

Voor het seizoen 2003-2004 werd een cursusfolder uitgebracht. Voor kinderen van 6-8 en 8-12 werden de volgende cursussen gehouden: *Fatale Vrouwen* en *Cheese klik klak* (over Erwin Olaf)

Tevens verzorgden de museumdocenten de continue actualisering van *Vestini*, het ontdekkingsvestje voor kinderen. Om te voorkomen dat kinderen bij wisselingen voor gesloten zalen komen te staan werden 'stopkaartjes' ontworpen. In het voorjaar werd een actie gevoerd met Donald Duck, hetgeen een 70 tal extra *Vestini*-verhuren opleverde.

In oktober werd de *Ploeg* cd rom **Een schilderachtige ontmoeting** gepresenteerd, met twee sessies voor het basisonderwijs en op de open Ploegdag van 11 oktober. De educatieve en interactieve cd-rom is bedoeld als eerste kennismaking. Leerlingen kunnen er zelfstandig mee aan de slag. De interface is een tijdmachine. De leerlingen worden meegenomen naar de hoogtijdagen van de *Ploeg*, het Groningen van 1919-1928. De tijdsprong maken ze met Bart, die een schilderachtige ontmoeting heeft. In animaties komen de kinderen zo iets te weten over landschapsschilderen, kleurgebruik, abstract en figuratief en duelporretten. In een uitgebreid menu kunnen vele andere onderwerpen aangeklikt worden: achtergrondinformatie over de belangrijkste Ploegleden; Groningen toen (oude foto's); kleurenleer (met opdrachten en evaluatievragen). Er is een apart stuk over de Tweede Wereldoorlog en H. N. Werkman. Bovendien is er een educatieve spelletjeshoek.

Het Groninger Museum biedt een verdiepingsprogramma aan met *De Ploeg* als uitgangspunt. Samen met een museumdocent worden de echte kunstwerken bekeken, waarna in het kinderatelier een verwerkingsopdracht volgt. Inmiddels wordt gewerkt aan een tweede cd rom bestemd voor de doelgroep 5 tot 8 jaar. Op deze manier kunnen kinderen in het basisonderwijs in een doorgaande leerlijn kennis maken met *De Ploeg* en het Groninger Museum. De cd rom is gemaakt door Geertje de Groot (idee en concept), Carola de Poel (ontwerp en technische realisatie) en Douwe Bloot (animaties).

Op de open Ploegdag werd tevens een open kinderatelier verzorgd. Het succes hiervan leidde tot meer open atelierdagen in de kerstvakantie. Op 30 december vond de kindervoorstelling *Beer* van TamTamtheater plaats, in het kader van het Kinderwinterfestival.

In februari werden workshops verzorgd in de Gasunie in aansluiting bij de tentoonstelling *Stoute Vrouwen* aldaar.

In de periode september tot december werden workshops gegeven i.s.m. de Stichting Kinderopvang Groningen (SKSG). Kinderen van twee locaties van buitenschoolse opvang in de stad werkten onder begeleiding van de museumdocenten Christien van der Cingel en Jelle van Veen aan een installatie. Deze werd gepresenteerd op een tentoonstelling in het atrium van het stadhuis in Den Haag, van 23 december – 9 januari 2004. De installatie bevatte ook een videoverslag van de ontstaansgeschiedenis, gemaakt door Arjo Passchier. De tentoonstelling werd geopend met een minisymposium met voordracht door de coördinator educatie en rap door de deelnemende kinderen.

De kinderkrant *Flauwekul* i.s.m. het Natuurmuseum Groningen en andere musea verscheen in de zomervakantie en kerstvakantie, met als centrale thema's *Eten* en *Dromen*.

INFORMATIECENTRUM

BIBLIOTHEEK

De retrospectieve invoer van boeken is in 2003 voortgezet. Alle publicaties over kunstnijverheid zijn verwerkt. Aantal ingevoerde records 2003: 3.522. Totaal 35.752

BEELDARCHIEF

In 2003 is Marten de Leeuw begonnen met het digitaal fotograferen van de werken op papier ten behoe-

ve van registratie in Adlib Museum. Medewerkers van het museum (conservatoren, PR en educatie) en derden werden met grote regelmaat voorzien van digitale afbeeldingen van werken uit de collectie. Afbeeldingen van tijdelijke bruiklenen voor tentoonstellingen en afbeeldingen van het gebouw en de zalen worden op cd-rom of dvd gezet. Aantal gedigitaliseerde afbeeldingen 2.549.

COLLECTIEREGISTRATIE

Het aantal ingevoerde objecten ligt boven het gemiddelde van voorgaande jaren, behalve het uitzonderlijke jaar 2002. De werkzaamheden werden nauwgezet uitgevoerd door W. Doornbos, Dave Raats en H. Zwijnenberg. Laatstgenoemde verzorgde de invoer van de kunstenaarsboeken.
Aantal ingevoerde objecten: 5.780. Totaal 19.992

DIGITALE INFORMATIEVOORZIENING

De digitale informatievoorziening is mede door de aanstelling van Annetje de Boo, in 2002, verder geprofessionaliseerd. De website www.groningermuseum.nl is sterk uitgebreid. De Vrienden van het Groninger Museum en het Werkmanarchief hebben eigen pagina's gekregen. Er is een persmap gemaakt waar persberichten en afbeeldingen gedownload kunnen worden.

De website heeft dit jaar weer veel bezoekers getrokken. Het gemiddelde aantal pageviews per dag was 515.

Totaal aantal pageviews 187.805 en unieke-IP 114.779.

Bij de tentoonstellingen *Fatale Vrouwen*, *Erwin Olaf - Silver* en *Het Russisch Landschap* zijn website's/cd-rom's gemaakt. De computers waren zoals gebruikelijk de hele dag bezet. Bij de tentoonstelling van Erwin Olaf werd niet alleen informatie verstrekt maar werden voor het eerst films en video-clips vertoond. De computers waren een essentieel onderdeel van de tentoonstelling.

De drie infoschermen in de entreehal werden bij elke tentoonstelling van wisselende informatie voorzien.

DE PLOEG INFORMATIECENTRUM EN HET WERKMANARCHIEF

In mei 2003 heeft het Groninger Museum het persoonlijk archief van Ploeglid Wobbe Alkema en zijn vrouw ontvangen. Het archief bestaat uit circa 500 stukken. Het archief is een schenking van de familie Alkema.

In de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag en in het Provinciaalarchief Overijssel te Zwolle is onderzoek verricht in dagbladen naar artikelen en informatie over De Ploeg.

Het in 2002 binnen gekomen Werkmanarchief is al voor een groot deel toegankelijk gemaakt evenals de informatie over de kunstwerken van Werkman. Het onderzoek naar zijn oeuvre en brieven is gestart.

Dit jaar is begonnen met de ontwikkeling van het plan 'Een zichtbaar informatiecentrum'. Belangrijk onderdeel van dit plan is om meer ruimte beschikbaar te maken voor bezoekers en om zes dagen in de week geopend te zijn. Om dit mogelijk te maken zal een deel van de bibliotheekcollectie verhuizen naar de depotoren, waar ruimte gecreëerd zal worden door de komst van een nieuw depot.

JAARVERSLAG PR/MARKETING

BEZOEKERSAANTAL 235.000

Het jaar 2003 is begonnen met overweldigende belangstelling voor de tentoonstelling *Fatale Vrouwen (1860-1910)*. Niet eerder in de geschiedenis van het Groninger Museum is er zoveel gepubliceerd in de media als bij deze expositie. De tentoonstelling werd geopend door de bekende televisiester Joan Collins. De tentoonstelling trok in totaal 116.000 bezoekers. Na Repin is dit best bezochte tentoonstelling in de geschiedenis van het Groninger Museum.

Het Groninger Museum trok regelmatig de aandacht van de pers door tentoonstellingen, activiteiten en bijzondere acties. Er is veel in de media verschenen over de grote exposities van 2003: *Fatale Vrouwen (1860 -1910)*, *Philippe Starck* en *Erwin Olaf - Silver*. Maar ook de kleinere exposities kregen aandacht van de pers: *Job Oxidized*, *Tea & Coffee Towers*, *Solovetsky Iconostase*, *Vijf kunstenaars van De Ploeg*, *De Ploeg verzameld in het Groninger Museum*, *Werkman terug in Groningen deel II*, *Bont en Blauw: Oosters porselein in Nederland*, *100 jaar Taco Mesdagcollectie*, *Groninger adel in glas en lood* en *Adco-aardewerk*.

De laatste tentoonstelling van 2003 was *Het Russische Landschap*, die geopend werd door Michail Gorbatsjov op 13 december 2003

FATALE VROUWEN (1860-1910)

Er was veel belangstelling voor de tentoonstelling *Fatale Vrouwen* en activiteiten rondom deze expositie. Lezingen, concerten, instaprondleidingen, dans en film maakten deel uit van het programma. Bij de tentoonstelling werd een speciaal activiteitenboekje uitgegeven.

De tentoonstelling kon gerealiseerd worden door een investering van de Stichting Fonds Kunst en Economie, een initiatief van VNO-NCW Noord. De Stichting wordt gefinancierd door het samenwerkingsverband Noord- Nederland, EZ/Kompas.

Fatale Vrouwen heeft een grote aantrekkingskracht op vrouwen gehad. Maar liefst 68% van de bezoekers was vrouw. Een groot deel van de bezoekers kwam van buiten het noorden (66%). In totaal gaf 60% van de bezoekers aan het bezoek aan het Groninger Museum te combineren met een bezoek aan de stad. Een belangrijke andere attractie naast het Groninger Museum is de stadswandeling. Van de bezoekers overnacht 32% elders dan op het vaste woonadres. Per persoon werd gemiddeld 42,51 per dag besteed. De economische spin-off die toe te schrijven is aan het aantal bezoekers is 4.888.650,-. Bijna alle bezoekers (ruim 95%) komen zeer zeker of waarschijnlijk terug naar het Groninger Museum. De tentoonstelling kreeg het gemiddelde beoordelingscijfer 7,5. Het rapportcijfer voor het totale museum is 7,9.

EXTRA NIEUWSWAARDEN

Extra nieuwsaarden voor het museum waren: Joan Collins, een seminar op 1 mei over musea, internet en marketing, het bezoek van Alessi en Mendini ter gelegenheid van de opening van de *Tea & Coffee Towers*, de opening in het Groninger Museum van *De dag van de architectuur* op 27 juni, het bezoek van Philippe Starck, de speciale Ploegdag op 11 oktober, de oudste Solovetsky ikonen uit Rusland, het afscheid van Christiaan Jörg als conservator Kunstnijverheid van het Groninger Museum en de opening van *Het Russische Landschap* met als gast Michail Gorbatsjov.

Een bijzonder moment was de schenking van een oosters theeservies ter gelegenheid van de 250ste verjaardag van Douwe Egberts aan het Groninger Museum.

SAMENWERKINGSVERBANDEN

Het belangrijkste samenwerkingsverband van het museum dit jaar is met de AVRO. Op 16 juni 2003 is een contract getekend tussen het Groninger Museum en de AVRO als mediapartner voor drie jaar. Vele andere samenwerkingsverbanden hebben de aandacht voor de tentoonstellingen, de activiteiten en het Groninger Museum als geheel versterkt: Athena's boekhandel, NNO, Volksuniversiteit, Openbare bibliotheek, Galili Dance, Filmhuis Image, Collegium Musicum, de organisatie van *De dag van de architectuur* en de WV Groningen.

MEDIA

De tentoonstellingen trokken veel aandacht in de media, zowel regionaal als nationaal. Vele nationale en regionale televisieprogramma's besteedden aandacht aan de tentoonstelling *Fatale Vrouwen*: SBS 6, *RTL Boulevard*, *Glamourland* (AVRO), *Nederland komt thuis* (KRO), RTV Noord en Oog televisie.

Philippe Starck werd geïnterviewd voor het programma *Trendies*, *Close-up* van de AVRO en het programma *R.A.M.* van de VPRO. De Solovetsky Iconostase kreeg veel aandacht van de Russische pers in Nederland en ook in Rusland.

Erwin Olaf verscheen in verschillende televisieprogramma's zoals *RTL Boulevard*, *Close-up* van de AVRO, *Goedemorgen Nederland* en bij RTL 4 *Barend en van Dorp*

De persbijeenkomsten werden gemiddeld door 60 journalisten bezocht. Voor de tentoonstelling *Fatale Vrouwen* werd apart een bijeenkomst voor fotografen georganiseerd in verband met het bezoek van Joan Collins. 140 Journalisten bezochten de persbijeenkomst ter gelegenheid van de tentoonstelling *Het Russische Landschap*.

Bij de grote tentoonstellingen verscheen een publiciteitsoverzicht, met de gepubliceerde artikelen en de vermelding van de radio- en de televisieprogramma's in binnen en buitenland.

Ook dit jaar kreeg het Groninger Museum extra aandacht in het regionale huis aan huisblad *Groninger Gezinsbode*. Iedere twee weken kwam de *Gezinsbode* uit met een kleurenfoto van een werk van een Ploeglid en een bijschrift in de rubriek *Ploegportaal*.

MARKTONDERZOEK

Bij de tentoonstellingen *Fatale Vrouwen*, Philippe Starck en Erwin Olaf zijn publieksonderzoeken gedaan.

Economische spin-off van het Groninger Museum voor de stad Groningen is in 2003 8.175.210. Deze gegevens zijn naar aanleiding van het marktonderzoek.

	Bezoekers	Gem. besteding	Totale besteding
Fatale Vrouwen	115.000	€ 42,51	€ 4.888.650,00
Starck	38.000	€ 38,67	€ 1.469.460,00
Erwin Olaf	45.000	€ 40,38	€ 1.817.100,00

SOCIAAL JAARVERSLAG

ORGANISATIEONTWIKKELING

In het jaar 2003 wordt het Groninger Museum in organisatorisch opzicht vooral geconfronteerd met de gevolgen van de ingrijpende bezuinigingsmaatregelen in de gesubsidieerde werkgelegenheid. De consequenties zijn in tweeërlei opzicht voelbaar in de organisatie. Enerzijds is de bedrijfsvoering – met name in de afdeling beveiliging - sterk gebaseerd op subsidiebanen. Zodra deze werkgelegenheid vervalt, heeft dit ingrijpende gevolgen voor de publieke taken zoals openingstijden, toezicht op de collectie en het aantal open te stellen zaken. Anderzijds verrichten medewerkers in de ID-regeling en WIW-regeling reeds meerdere jaren voor het museum zeer nuttig en relevante werkzaamheden. Door het (gedeeltelijk) opheffen van hun banen ontstaat grote onrust en demotivatie.

Middels herhaalde personeelsbijeenkomsten en het op andere manieren verstrekken van informatie zijn de betreffende medewerkers geïnformeerd over de maatregelen.

In goed overleg met de Stichting WeerWerk van de gemeente Groningen en na het raadsbesluit van november 2003 is het volgende resultaat bereikt.

ID-BANEN:

Van de 12 banen:

zijn twee medewerkers uitgestroomd naar structurele vacatures met gebruikmaking van de Tijdelijke Stimuleringsmaatregel;

zijn vijf banen aangemerkt als maatschappelijk relevant waarmee de werkgelegenheid voor vijf medewerkers behouden is gebleven. Het museum heeft met het belang op de publiekstaken daarbij gekozen voor de beveiligingstaken.

De vijf overige ID-banen zijn aangemerkt als reïntegratiebanen. Medewerkers in deze functies moeten binnen een aantal jaren uitstromen naar een regulier betaalde functie buiten het museum. Het museum zal waar mogelijk in samenwerking met de Stichting WeerWerk trajecten beschikbaar stellen voor het verkrijgen van regulier betaald werk.

DE WIW-BANEN:

De gevolgen van de bezuinigingen in deze sector zullen pas goed merkbaar worden in 2004. De Stichting WeerWerk zal in goed individueel overleg met betrokkenen alle mogelijke middelen inzetten om hen te helpen uitstromen naar een regulier betaalde baan. Niettemin zal ook onder deze medewerkers de pijn voelbaar worden van het verlies van de huidige functie.

PERSONEELSBELEID

KINDEROPVANG

De nieuwe wet op de Kinderopvang is opnieuw uitgesteld, nu naar het jaar 2005. Van de geldende vergoedingsregeling in het Groninger Museum hebben vijf medewerkers voor zeven kinderen gebruik gemaakt.

OPLEIDINGEN

Naast de herhalingscursussen BHV en EHBO zijn op individueel of afdelingsniveau trainingen gevolgd, soms ter bevordering van het individueel functioneren en andere keren ter vergroting van de vakkennis of vaardigheden benodigd voor de functie. Een opleidingsverzoek wordt toegekend indien een opleiding functierelevant, arbeidsmarktrelevant of wettelijk verplicht is en indien het benodigde budget beschikbaar is. Vanzelfsprekend komt dit onderwerp aan de orde in de jaarlijkse functionerings- en beoordelingscyclus. In 2003 is aan opleidingen € 13.500,- besteed.

DOORSTROOM, UITSTROOM EN VACATURES

Twee ID-medewerkers zijn uitgestroomd naar reguliere functies. Per 1 november is Judith de Graf vertrokken als senior suppoost/medewerker kassa. In deze vacature is benoemd Ben Hekert, die daarmee is uitgestroomd uit de ID-baan als assistent suppoost. Sinds 1 december is Kees van Sinderen werkzaam in de nieuwe functie van medewerker automatisering/informatiecentrum.

Ter vervanging van zwangerschaps- en bevallingsverlof van Annetje de Boo is per 16 december Pien Rijfkgogel aangetrokken als medewerker informatievoorziening.

Als nieuwe museumdocenten op uitzendbasis zijn aangetrokken Barbara Janssens en Tine Rinds.

Per 1 februari heeft Poul ter Hofstede het museum verlaten met gebruikmaking van de FPU-regeling.

Per 1 december heeft Christiaan Jörg het museum verlaten met gebruikmaking van de FPU-regeling.

In de WIW zijn zes medewerkers vertrokken en is een zelfde aantal nieuwe kandidaten geplaatst.

Opvallend is het grote aantal van 34 stagiaires, onder te verdelen naar verschillende functies op meerdere afdelingen. Beveiliging (22), Communicatie en Marketing (3), P&O (2), Publieksactiviteiten (2), Educatie (3) en Presentaties (2). Hiermee biedt het Groninger Museum enerzijds studenten een goede mogelijkheid om relevante kennis en werkervaring op te doen en anderzijds vervult het museum ook een maatschappelijke functie door uitwisseling met vele onderwijsinstututen.

In het najaar zijn drie vacatures open gesteld waarvan de feitelijke personele invulling in 2004 zal plaatsvinden. Dit zijn de vacatures telefoniste/receptioniste, medewerker communicatie en marketing, en de nieuwe functie van medewerker collecties.

PERSONEELSBEZETTING

De structurele formatie is uitgebreid met de nieuwe functie (1 fte) van medewerker automatisering/informatiecentrum. Het aantal fte's in vaste dienst is 42,32. Het aantal medewerkers per soort contract is vermeld in grafiek 1 op peildatum 31 december 2003.

De verhouding tussen het aantal vrouwen en mannen en het aantal voltijders en deeltijders staat in grafiek 2. Opvallend is de groei van het aantal parttime werkende mannen (van 14 naar 18); het aantal voltijd werkende vrouwen blijft echter laag ten opzichte van de mannen in deze groep (11 : 40).

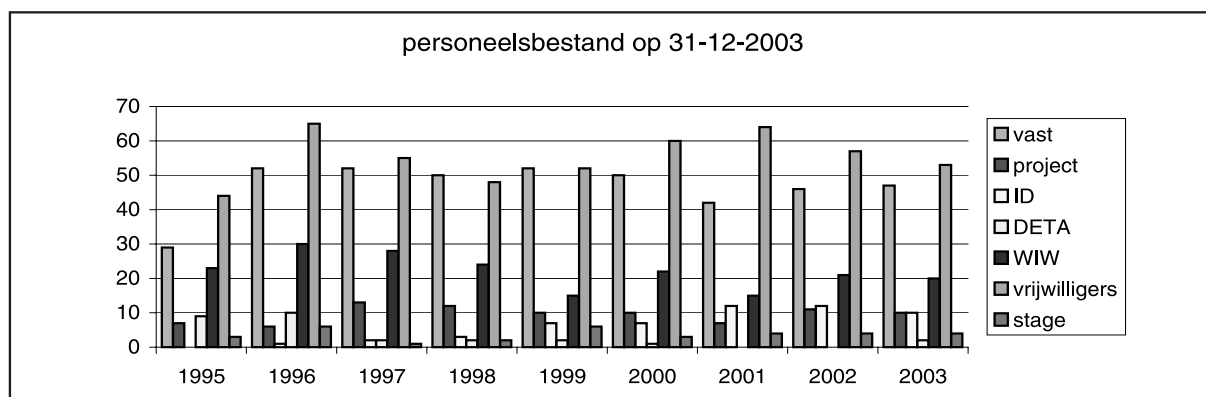
ZIEKTEVERZUIM

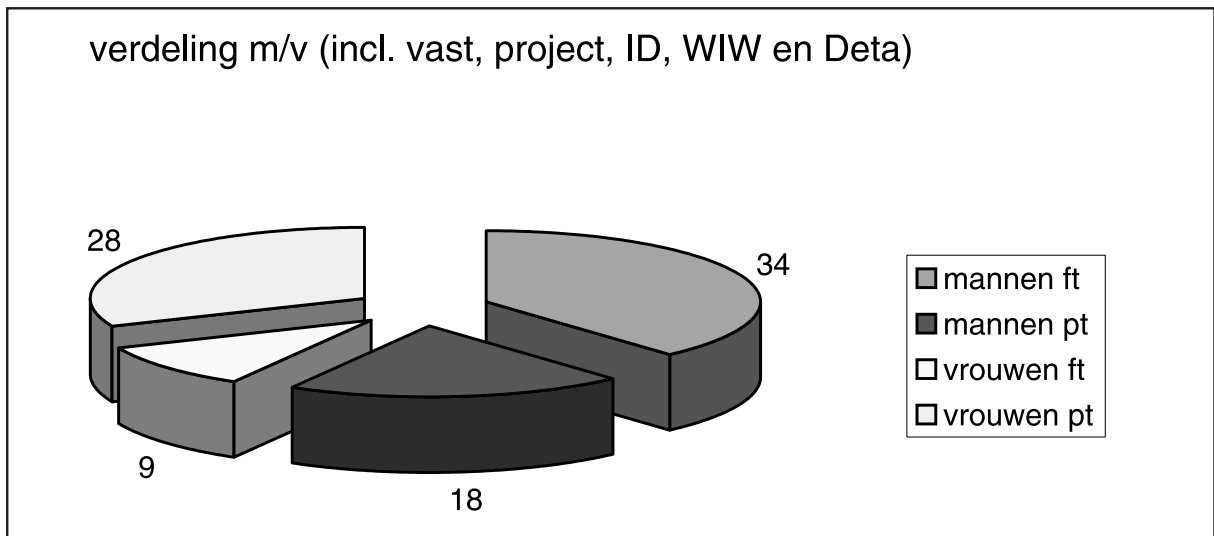
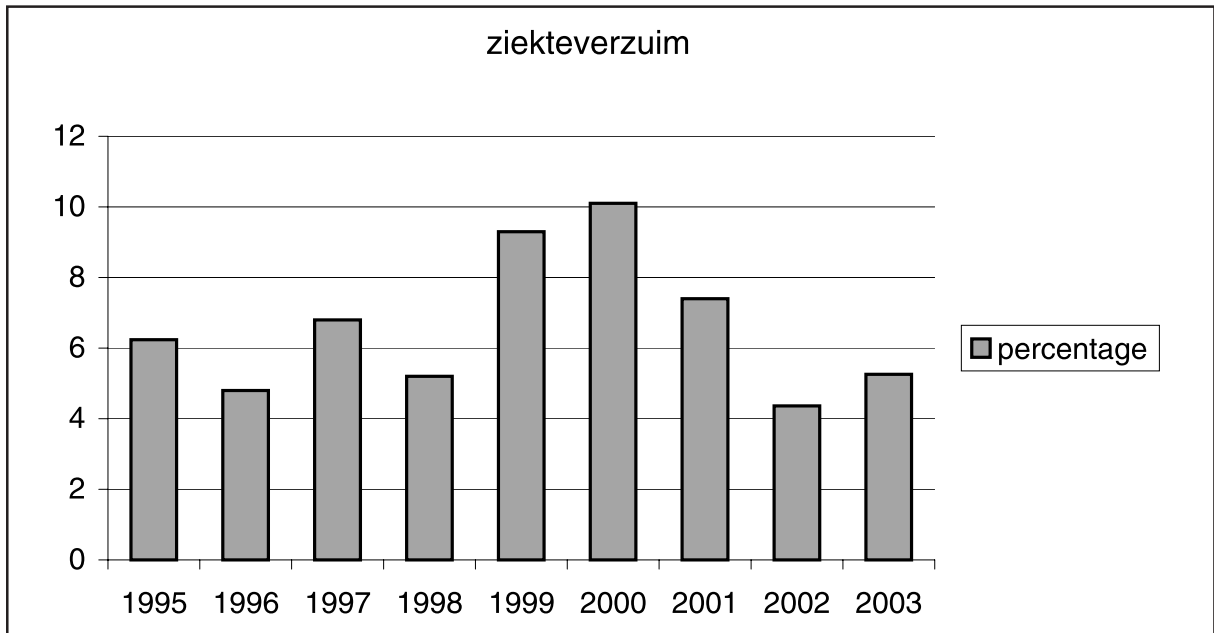
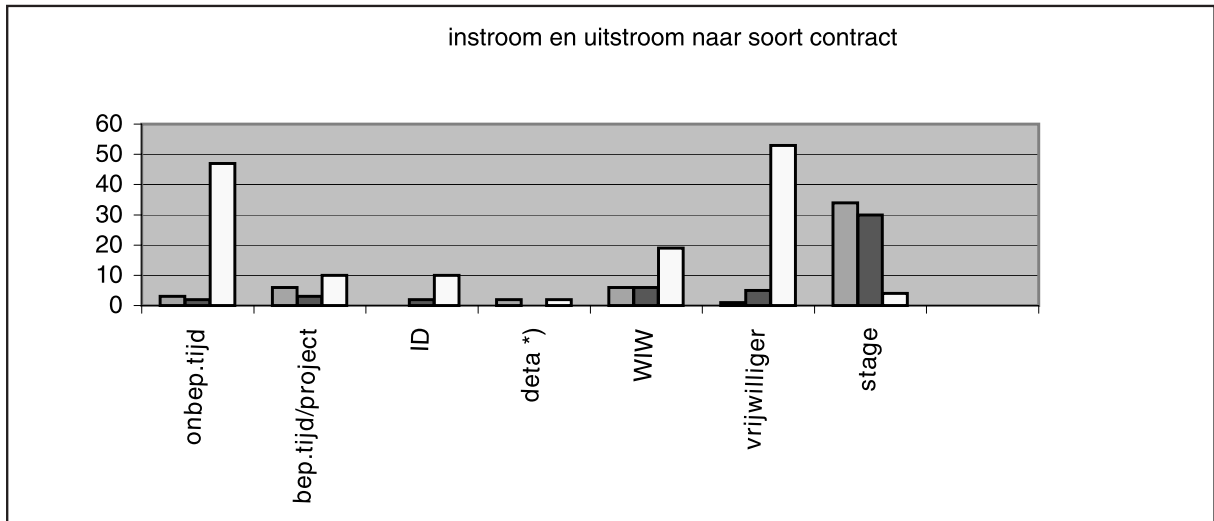
Het bruto ziekteverzuim is gestegen van 4,36% naar 5,26% (grafiek 4). Deze stijging wordt veroorzaakt door een tweetal langdurige ziektesituaties. Daarnaast is er een relatief groot aantal frequent verzuimers met meer dan 4 verzuimmeldingen per jaar.

In geen enkel geval is sprake geweest van een functie of organisatie gerelateerd verzuim.

ARBO-BELEID

De risico-inventarisatie en -evaluatie is afgerond, gecertificeerd door de Arbodienst en goedgekeurd door de Arbeidsinspectie. Aan de RI&E is direct een Plan van Aanpak gekoppeld, dat de basis vormt voor de vanaf begin 2004 uit te voeren acties.

RAAD VAN TOEZICHT

PER 31 DECEMBER 2003

de heer O. von der Gablentz, voorzitter
de heer prof. W. Velthoven
de heer drs. J.C. Houwert
mevrouw S. de Jong
de heer drs. A.N. ter Braak

mevrouw prof.dr. M. Kleibrink (afgetreden in november 2003)

PERSONEEL

MEDEWERKERS PER 31 DECEMBER 2003

Mw. Abdat, A.M.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Dhr. Afandi, D.H.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Mw. Altunisik, E.	((Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Mw. Anthonio-van Veen, J.	(Facilitaire Zaken/Kassa)
Mw. Bakker, K.	(Publieksactiviteiten/Secretariaat)
Mw. Bardet, A.C.	(Presentaties/Archeologie)
Dhr. Boer, A.G.	(Facilitaire Zaken/Technische Dienst)
Mw. Bonvanie, B.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Mw. Boo, A.S. de	(Publieksactiviteiten/Informatiecentrum)
Dhr. Boonstra, T.	(Facilitaire Zaken/Technische dienst)
Dhr. Bos, W.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Dhr. Breuking, F.C.E.M.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Mw. Burema, A.R.	(Presentaties/Beeldende Kunst)
Mw. Cazemier, D.	(Facilitaire Zaken/Huishoudelijke Dienst)
Mw. Cutaia, A.	(Facilitaire Zaken/ Beveiliging)
Dhr. Dijk, J.H. van	(Collecties)
Mw. Dijkstra, H.J.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Dhr. Dijkstra, K.M.	(Facilitaire Zaken/Huismeesters)
Dhr. Dijkstra, R.	(Publieksactiviteiten/Informatiecentrum)
Mw. Faucon-Kromojahjo, K.L.	(Secretariaat)
Mw. Gerritsma, A.J.	(Publieksactiviteiten)
Dhr. Hekert, B.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Dhr. Hewanchal, H.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Dhr. Hiotoglou, V.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Dhr. Hoogendorp Stam, M.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Dhr. Immel, G.J.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Dhr. Jahanyar, M.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Dhr. Jonge, B. de	(Collecties)
Dhr. Jonge, E. de	(Directie)
Mw. Kailola-van der Steeg, D.	(Secretariaat)
Dhr. Kamminga, H.A.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Dhr. Kemper, H.H.	(Facilitaire Zaken/Technische Dienst)
Dhr. Kiewiet, P.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Dhr. Knol, E.	(Presentaties/Archeologie)
Dhr. Kolsteren, S.	(Publieksactiviteiten/Educatie)
Dhr. Kremer, R.	(Publieksactiviteiten/Informatiecentrum)
Mw. Laan, B. van der	(Facilitaire zaken/Beveiliging)

Dhr. Lammerts, H.N.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Dhr. Latumakulita, J.	(Facilitaire Zaken/Kassa)
Mw. Loenhout, M. van	(Collecties)
Dhr. Leeuw, M. de	(Publieksactiviteiten/Informatiecentrum)
Mw. Marcis-Bakory, K.	(Facilitaire Zaken/Huishoudelijke dienst)
Dhr. Martens, C.	(Collecties)
Mw. Martijn, A.	(Facilitaire Zaken/Garderobe)
Mw. Mourik, I. van	(Facilitaire Zaken/Garderobe)
Dhr. Nijborg, E.	(Facilitaire Zaken/Technische dienst)
Dhr. Noeken, J.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Dhr. Nooitgedagt, W.J.	(Collecties)
Mw. Noppert, W.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Mw. Oosten, H.P.W.M. van	(Secretariaat)
Dhr. Palmans, R.	(Publieksactiviteiten/Informatiecentrum)
Dhr. Patterzon, R.H.M.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Dhr. Pattiwael, E.W.F.	(Personeel & Organisatie)
Mw. Postma, G.	(Secretariaat)
Dhr. Pot, D.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Dhr. Raats, D.J.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Mw. Rijfkogel, M.	(Publieksactiviteiten/Informatiecentrum)
Mw. Rongen, B.M.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Mw. Rozema-Woldhuis, H.A.	(Secretariaat)
Mw. Rustebiel, T.T.	(Collecties)
Mw. Ruyters-Spee, M.H.	(Publieksactiviteiten/Educatie)
Dhr. Scheijen, J.L.J.	(Presentaties/project)
Dhr. Schenk, R.	(Presentaties/Beeldende Kunst)
Dhr. Schilp, E.A.	(Presentatie/Diaghilev Festival)
Mw. Schumacher, H.A.M.	(Personeel & Organisatie)
Mw. Selbach, J.G.T.M.	(Communicatie/Public Relations)
Dhr. Sferrazza, D.	(Facilitaire Zaken/Huismeesters)
Dhr. Sinderen, K. van	(Informatiecentrum/Automatisering)
Mw. Siwalette, L.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Dhr. Slagter, G.R.	(Financiën)
Mw. Slagter, K.	(Financiën)
Dhr. Snellaars, J.K.F.	(Automatisering)
Dhr. Souhoka, G.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Dhr. Souisa, J.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Mw. Stamhuis, I.	(Presentaties/Project)
Dhr. Steenbruggen, H.	(Presentaties/Beeldende Kunst)
Dhr. Straten, R. van	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Dhr. Twist, K. van	(Directie)
Mw. Topf-Lamberts, B.A.J.	(Secretariaat)
Dhr. Tuinstra, F.J.	(Financiën)
Dhr. Usmany, J.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Mw. Velde, C. van der	(Marketing)
Dhr. Vrieling, J.	(Facilitaire Zaken, Huismeesters)
Mw. Vrugteman, G.H.	(Publieksactiviteiten)
Mw. Wageman, P.	(Presentaties/Conservator)
Dhr. Waldmann, H.I.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Mw. Wijngaarde, M.M.	(Facilitaire Zaken/Beveiliging)
Dhr. Wilson, M.	(Presentaties/Inrichter)
Mw. Zijpp, S. van der	(Presentaties/Beeldende Kunst)
Mw. Zwarts-Westerhuis, H.	(Facilitaire Zaken/Huishoudelijke Dienst)

Dhr. Zwarts, P.J.	(Facilitaire Zaken/Huismeesters)
Mw. Alkema, R.	(Publieksactiviteiten/Rondleidingen)
Mw. Bennema, F.A.	(Publieksactiviteiten/Rondleidingen)
Dhr. Beudel, M.	(Publieksactiviteiten/Rondleidingen)
Mw. Boo, A.S. de	(Publieksactiviteiten/Rondleidingen)
Mw. Cingel, C. van der	(Publieksactiviteiten/Rondleidingen)
Mw. Diertens, M.	(Publieksactiviteiten/Rondleidingen)
Mw. Dijkhuis, A.M.H.	(Publieksactiviteiten/Rondleidingen)
Mw. Dreu, M. de	(Publieksactiviteiten/Rondleidingen)
Mw. Geboers, M.	(Publieksactiviteiten/Rondleidingen)
Mw. Passchier, A.J.C.	(Publieksactiviteiten/Rondleidingen)
Dhr. Pruiksmā, G.	(Publieksactiviteiten/Rondleidingen)
Mw. Vecht, E. van der	(Publieksactiviteiten/Rondleidingen)
Dhr. Wichgers, J.M.	(Publieksactiviteiten/Rondleidingen)
Mw. Wollerich, M.G.	(Publieksactiviteiten/Rondleidingen)
Mw. Cingel, C. van der	(Educatie/Museumdocenten)
Mw. Cupédo, A.H.	(Educatie/Museumdocenten)
Mw. Groot, G. de	(Educatie/Museumdocenten)
Mw. Holman, A.	(Educatie/Museumdocenten)
Mw. Janssens, B.E.	(Educatie/Museumdocenten)
Mw. Lier, G.J.	(Educatie/Museumdocenten)
Mw. Rinds, T.	(Educatie/Museumdocenten)
Dhr. Veen, J. van	(Educatie/Museumdocenten)
Mw. Veen, I.J. van der	(Educatie/Museumdocenten)
Dhr. Jonge, A.M. de	(Educatie/diversen)
Mw. Poiesz, C.J.N.	(Educatie/diversen)

VRIJWILLIGERS

Dhr. Aakster, J.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Asselbergs, S.E.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Bak, H.F.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Beekhuis-Winter, W.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Boer, A. de	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Boo-Huizenga, S.H.W. de	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Dhr. Bos, A.A.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Brinkgreve, W.H.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Broekema, E.W.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Caspers, G.M.H.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Dijksterhuis, H.A.U.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Dhr. Dilling, J.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Groothuis, H.J.M.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Heeg, C.G.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Dhr. Heeringa, N.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Hemmen, J. van	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Hendrikse-Ouwelaan, M.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Hendriksen, M.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Dhr. Hoek, K. van der	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Huisman, J.U.M.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Idema-Vissers, J.G.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Jansen, M.M.M.	(Presentaties)
Mw. Japink, W.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Kiestra, A.H.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Kiewiet, Y.G.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)

Mw. Kleijnsen, M.Y.C.	(Educatie)
Mw. Koenes, J.E.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Kolk, N.A. van der	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Koster, B.E.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Kuipers, J.H.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Dhr. Kunst, G.W.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Leemhuis, G.J.	(Collecties)
Mw. Luytjes, B.A.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Mensink-Staals, G.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Messel-Waiboer, J.A. van	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Oosterbaan, N.	(Educatie)
Mw. Reerink, A.F.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Rode, M.A.J. de	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Rode, A.M.J. de	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Rooijen, V. van	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Sanders, H.J.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Schmidt-Zechner, W.C.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Schotborgh, M.J.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Seijen-Nijlaan, T.J.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Simonsz, T.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Smeth, W.A. de	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Spanjer, H.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Starreveld-Oom, M.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Swijgman, J.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Tijdens, W.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Venema, E.	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Mw. Vries, A. de	(Publieksactiviteiten/Infobalie)
Dhr. Zwijnenberg, H.E.	(Informatiecentrum)

BALANS GRONINGER MUSEUM PER 31-12-2003

<u>ACTIVA - bedragen x € 1.000</u>	Jaar rekening 2000	Jaar rekening 2001	Jaar rekening 2002	Jaar rekening 2003	Afwijking 2002 <-> 2003
<u>Immateriële vaste activa</u>					
Bijdrage tweede fase bouw Groninger Museum	261	232	203	174	-29
<u>Financiële vaste activa</u>					
Lening U/G		151	148	145	-3
<u>Materiële vaste activa</u>					
Kunstschaten	PM	PM	PM	PM	
Investeringen voor 2000	401	356	312	267	-45
Investeringen beleidsplan	50	123	168	135	-33
<u>Totaal vaste activa</u>	<u>712</u>	<u>862</u>	<u>831</u>	<u>721</u>	<u>-110</u>
<u>Vlottende activa</u>					
Vorderingen	253	471	570	1.746	1.176
Voorfinanciering projecten	710	863	522	398	-124
Voorraden museumwinkel	71	0	0	0	0
Voorraad museale activiteiten	119	85	54	24	-30
<u>Totaal vlottende activa</u>	<u>1.153</u>	<u>1.419</u>	<u>1.146</u>	<u>2.168</u>	<u>1.022</u>
<u>Liquide Middelen</u>					
Kas, bank en giro	329	519	1.073	358	-715
<u>Totaal liquide middelen</u>	<u>329</u>	<u>519</u>	<u>1.073</u>	<u>358</u>	<u>-715</u>
TOTAAL ACTIVA	2.194	2.800	3.050	3.247	197
<u>PASSIVA - bedragen x € 1.000</u>					
<u>Kapitaal</u>					
Stichtingskapitaal	0	0	0	0	0
Algemene reserve	-353	-319	-315	-126	189
Resultaat	34	4	188	26	-163
<u>Aansprakelijk vermogen</u>	<u>-319</u>	<u>-315</u>	<u>-126</u>	<u>-100</u>	<u>26</u>
<u>Voorziening</u>					
Voorziening reorganisatie		328	239	235	-4
<u>Vreemd vermogen</u>					
Lening aan GM	1.479	1.405	1.332	1.258	-74
<u>Totaal langlopende schulden</u>	<u>1.479</u>	<u>1.405</u>	<u>1.332</u>	<u>1.258</u>	<u>-74</u>
<u>Kortlopende schulden</u>					
Verplichtingen	1.034	1.381	1.605	1.853	248
<u>Totaal kortlopende schulden</u>	<u>1.034</u>	<u>1.381</u>	<u>1.605</u>	<u>1.853</u>	<u>248</u>
<u>Liquide Middelen</u>					
Kas, bank en giro	0	0	0	0	0
<u>Totaal liquide middelen</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>
TOTAAL PASSIVA	2.194	2.800	3.050	3.247	197

Rekening Groninger Museum 2003

Omschrijving	Primaire begroting 2003	Herziene begroting maart 03	Herziene begroting juni 03	Jaar rekening 2003
--------------	-------------------------------	-----------------------------------	----------------------------------	--------------------------

Algemene baten

800	Exploitatiesubsidies	3.463	3.463	3.483	3.483
820	Budgetsubsidie huur	442	442	442	442
830	Entreegelden	816	816	816	828
840	Pachten	38	38	38	38
900	Diverse baten	15	193	197	245
<u>Totaal algemene baten</u>		<u>4.774</u>	<u>4.952</u>	<u>4.976</u>	<u>5.036</u>

Algemene lasten

400	Personeelskosten	2.439	2.439	2.423	2.424
410	Afschrijving en contracten	211	490	490	511
420	Huisvesting	1.135	859	864	879
430	Algemene kosten	174	233	238	245
470	Marketing en communicatie	55	55	55	43
900	Diverse lasten		51	51	82
<u>Totaal algemene lasten</u>		<u>4.014</u>	<u>4.127</u>	<u>4.121</u>	<u>4.184</u>

Saldo algemene baten minus algemene lasten	760	825	855	852
--	-----	-----	-----	-----

Activiteiten

440	Kosten collecties	253	311	408	455
850	-/- Omzet collecties	-5	-5	-5	-4
810	-/- Doelsubsidies collectie	-57	-57	-43	-44
815	-/- Incidentele doelsubsidies collecties	-74	-74	-178	-248
	Netto kosten collecties	117	175	182	159
450	Kosten presentaties	1.902	1.579	1.614	1.662
860	-/- Gegeneerde omzet presentaties	-1.255	-931	-914	-954
	Netto kosten presentaties	647	648	700	708
460	Kosten publieksactiviteiten museaal	75	90	89	91
870	-/- Omzet publieksactiviteiten museaal	-15	-25	-37	-30
	Netto kosten PBA museaal	60	65	52	61
460	Kosten publieksactiviteiten commercieel	121	112	202	259
870	-/- Omzet publieksactiviteiten commercieel	-185	-175	-292	-361
	Netto omzet PBA commercieel	-64	-63	-90	-102

Saldo netto kosten activiteiten	760	825	844	826
---------------------------------	-----	-----	-----	-----

Saldo baten minus lasten	0	0	11	26
--------------------------	---	---	----	----

PUBLICATIES

BOEKEN

Os, H. van, ... [et al.]. - *Fatale vrouwen 1860-1910*. - Groningen; Antwerpen : Groninger Museum; Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen, 2003. - 181 p. : ill. - Met lijst van werken, bibliogr. - ISBN 90-76704-20-1.

Burema, A., D. Siersema en H. Steenbruggen (red.). - *'Bezield met meer of minder moderne geest' = 'each to some extent, imbued with a modern spirit' : George Martens, Alida J. Pott, Jannes de Vries, Henk Melgers, Ekke A. Kleima*. - Groningen : Groninger Museum, 2003. - 204 p. : ill. - (De Ploeg; 7). - met bibliogr., biogr. - ISBN 90-71691-57-8.

Olaf, E. en R. Schenk. - *Erwin Olaf, Silver*. - Amsterdam; Groningen : Ludion; Groninger Museum, 2003. - 271 p. : ill. - Met bibliogr. - ISBN 90-76588-63-5.

Jörg, C.J.A., i.s.m. A.V. Borstlap, J. van Campen, T.M. Eliëns. - *Oosters porselein in Nederland : vier museumcollecties*. - Groningen : Groninger Museum, 2003. - 107 p. : ill. - met lit. opg. - ISBN 90-71691-58-6.

CD-ROM'S

Groot, G. de, C. de Poel en D. Bloot. - *Een schilderachtige ontmoeting : een educatieve cd-rom over de kunstenaarsvereniging 'De Ploeg'* [cd-rom]. - Groningen : Groninger Museum, 2003.

Passchier, A.J.C. - *Een impressie : beeldverslag van de educatieve activiteiten basisonderwijs 2001-2003 in het Groninger Museum* [cd-rom]. - Groningen : Groninger Museum, 2003.

Passchier, A.J.C. - *Het Groninger Museum en de buitenschoolse opvang 2003* [cd-rom]. - Groningen : Groninger Museum, 2003.

ALMA BUREMA

Boek

Burema, A., D. Siersema en H. Steenbruggen (red.). - *'Bezield met meer of minder moderne geest' = 'each to some extent, imbued with a modern spirit' : George Martens, Alida J. Pott, Jannes de Vries, Henk Melgers, Ekke A. Kleima*. - Groningen : Groninger Museum, Groningen (2003). - 204 p. : ill. - (De Ploeg; 7). - met bibliogr., biogr. - ISBN 90-71691-57-8.

EDDY DE JONGE

Artikel

Jonge, E. de. - *Een mooi stuk : Nico Bulder van het Groninger Museum naar Veendam*. - In: *Veenkoloniale Almanak*; vol. 15 (2003), pp. 38-40.

CHRISTIAAN JÖRG

Boeken

Jörg, C.J.A. - *Fine and curious : Japanese export porcelain in Dutch collections*. - Amsterdam : Hotei, 2003. - 304 p. : ill. - ISBN 90-74822-16-9

Jörg, C.J.A., i.s.m. A.V. Borstlap, J. van Campen, T.M. Eliëns. - *Oosters porselein in Nederland : vier museumcollecties*. - Groningen : Groninger Museum, 2003. - 107 p. : ill. - met lit. opg. - ISBN 90-71691-58-6.

Artikelen

Jörg, C.J.A. - *Treasures of the Dutch Trade in Chinese Porcelain*. - In: *Oriental Art*; vol. XLVIII-5 (2003), pp. 20-26

- Jörg, C.J.A. – Schotel. - In: *Bulletin van de Vereniging Rembrandt*; 13-2, zomer (2003), pp.18-20.
- Jörg, C.J.A. – Chinese thee uit Japanse kopjes : negentiende-eeuws Japans exportporselein in Kangxi stijl. - In: *Een illusie armer- een ervaring rijker. Imitaties en vervalsingen in keramiek en glas.* (Jubileumnummer Vormen uit Vuur); 184/185, (2003), pp. 72-75.
- Jörg, C.J.A. – La manufacture et le commerce de la porcelaine sous Kangxi. - In: *L'Ódysée de la porcelaine chinoise. Collections de musée national de Céramique, Sèvres, et du Musée National Adrien Dubouché, Limoges*; Paris (2003), pp. 91-101.
- Jörg, C.J.A. – Japanische Lackarbeiten des 17. Jahrhunderts in Europa. - In: *Schwartz Porcelain. Die Leidenschaft für Lack und ihre Wirkung auf das europäische Porzellan*; München (2003), pp. 44-52.
- Jörg, C.J.A. - Aanwinst : een Chinese schotel versierd met een liefdesverhaal. - In: *Groninger Museummagazine*; vol. 16, nr. 2 (2003), pp. 40-41.
- Jörg, C.J.A. - Ming : onderglazuur-blauw en koperrood porselein, China 1368-1644, ... etc. - In: *Groninger Museummagazine*; vol. 16, nr. 4 (2003), pp. 20-25.

EGGE KNOL

Artikelen

- Knol, E. - Historische schets van het studentenlied. - In: *Lyra Maior Alberti Magni*; 5^e dr. (2002). - pp. 12-29.
- Knol, E., ... [et al.]. - Tentoonstelling ADCO aardewerk. - In: *Antiek- & Verzamelkrant*; vol. 18, nr. 193 (2002). - p. 19
- Knol, E. - Jacob Maris in Groningen. In: *Stad & Lande*. - Vol.11, nr. 3 (2002). - pp.10-11.
- Knol, E. - Een barmhartig man. - In: *Archievenblad*. - Vol. 106, nr. 7 (2002). - pp. 40-41.
- Knol, E. - Hel en Hemel - Groninger museum. - In: *Tentoonstellingsvormgeving (Monografieën over vormgeving)*; (2002). - pp. 45-49.
- Knol, E., & J. de Haan. - Stadpaleizen, borgbewoners in de stad. - In: *Adellijke trots in de Ommelanden*, (2002). - pp. 48-59.
- Knol, E.. - ADCO-aardewerk In: *Groninger Museummagazine*; vol. 16, nr. 2 (2003). - pp. 32-33.
- Knol, E. - *Groninger adel in glas en lood*, zaalblad Groninger Museum, (2003). - 10 p.
- Knol, E. - Die friesischen Seelande, fruchtbares Land an der Meeresküste. - In: *Die Friesische Freiheit des Mittelalters - Leben und Legende*, (2003). - pp. 14-33.
- Knol, E. - Early medieval Frisian cemeteries during the transition to Christianity, abstract. In: *Paganisme et Christianisme en Europe de l'ouest et du nord (de l'antiquité au haut Moyen Age), histoire et archéologique (= 54. Sachsensymposium), 6-10 septembre 2003*. - pp. 38-39.
- Knol, E. - 100 jaar Taco Mesdagzalen, het mecenaat van de weduwe Geesje Mesdag-van Calcar. - In: *Groninger Museummagazine*; vol. 16, nr. 2 (2003). - pp. 29-31.
- Knol, E. - ADCO-aardewerk. - In: *Stad & Lande*; vol.12, nr. 3. (2003). - pp. 7-9.
- Knol, E. - Vruchtbaarheid in Lekkum. - In: *Vereniging van vrienden Museon en Omniversum*; vol. 18, nr. 4 (2003). - pp. 11.
- Knol, E. - Het grafritueel in de tijd der Franken. In: *Franken, runen en Groningers, een tentoonstelling van bijzondere boeken en unieke voorwerpen in de Universiteitsbibliotheek van 6 november tot 15 december*; (2003). - pp. 22-24.

STEVEN KOLSTEREN

Boek

Kolsteren, S. en M. Boekholt. - *Taal & Beeld*. - Groningen : Grafisch Bedrijf Letsch B.V., 2003. - 56 p. : ill.

Artikelen

- Kolsteren, S. - In: *Schoots gaat ondergronds : spotlights on American graffiti*; (november 2003), p. 8.
- Kolsteren, S. - Kunstenaar en leraar Jan F. Bogema over Ekke Kleima en Jannes de Vries. - In: *Groninger Museummagazine*; vol. 16, nr. 3 (2003), pp. 26-28.
- Kolsteren, S. en L. Kleijssen. - Het virtuele museum : arturisme. - In: *Groninger Museummagazine*; vol. 16, nr. 4 (2003), pp. 26-27.
- Kolsteren, S. - Het vleermuizenuur was zijn uur : Ploeglandschappen van Ekke Kleima = the hour of the bat was his hour : the landscapes of Ekke Kleima. - In: *'Bezield met meer of minder moderne geest'* =

'each to some extent, imbued with a modern spirit' : George Martens, Alida J. Pott, Jannes de Vries, Henk Melgers, Ekke A. Kleima; (2003), pp 160-181

RUUD SCHENK

Boek

Schenk, R. en E. Olaf. - *Erwin Olaf, Silver*. - Amsterdam; Groningen : Ludion; Groninger Museum, 2003. - 271 p. : ill. - Met bibliogr. - ISBN 90-76588-63-5

Artikelen

Schenk, R. - De boksring van Masanori Umeda. - In: Groninger Museummagazine; vol. 16, nr. 2 (2003), pp. 31.

Schenk, R. en S. van der Zijpp. - Job - Oxidized. - In: Groninger Museummagazine; vol. 16, nr. 2 (2003), pp. 28-29.

Schenk, R. - Catalogue = catalogus. - In : *Erwin Olaf, Silver*; (2003), pp. 222-265.

HAN STEENBRUGGEN

Boeken

Steenbruggen, H. en D. Sijens (red.). - *Ploeg Jaarboek 2001/02*. - Groningen : Stichting de Ploeg; Groninger Museum, 2003.

Steenbruggen, H., Burema, A. en D. Siersema. - *'Bezielde met meer of minder moderne geest' = 'each to some extent, imbued with a modern spirit'* : George Martens, Alida J. Pott, Jannes de Vries, Henk Melgers, Ekke A. Kleima. - Groningen : Groninger Museum, 2003. - 204 p. : ill. - (De Ploeg; 7). - met bibliogr., biogr. - ISBN 90-71691-57-8.

Artikelen

Steenbruggen, H. en D. Sijens. - Redactioneel. - In: *Ploeg Jaarboek 2001/02*. (2003), pp. 3-6

Steenbruggen, H. en D. Sijens. - Kroniek. - In: *Ploeg Jaarboek 2001/02*. (2003), pp. 7-20

Steenbruggen, H. - Het kunstenaarsportret en de traditie tot duellieren. - In: *Ploeg Jaarboek 2001/02*. (2003), pp. 22-30

Steenbruggen, H. - In kleuren en vlakken verdeeld en verbeeld. - In: *Ploeg Jaarboek 2001/02*. (2003), pp. 53-60

Steenbruggen, H. - Neergang in de maalstroom. - In: Groninger Museummagazine; vol. 16, nr. 2 (2003), pp. 38

Steenbruggen, H. - Het onvoltooide kunstenaarschap van Alida Pott en George Martens. - In: Groninger Museummagazine; vol. 16, nr. 3 (2003), pp. 19-23

Steenbruggen, H. - Jannes de Vries : van dichtertelijke monochromen tot een expressieve kleurextases. - In: Groninger Museummagazine; vol. 16, nr. 3 (2003), pp. 15-17

Steenbruggen, H. - De Ploeg in Twente. - *Art Twente / Sieraad, catalogus 2003*. - (2003), pp. 8-9

Steenbruggen, H. en R. Kremer. - *De Ploeg - stad en land, volledige lijst met geëxposeerde werken*. - Groningen : Groninger Museum, 2003.

SUE-AN VAN DER ZIJPP

Artikelen

S. van der Zijpp en R. Schenk - Job - Oxidized. - In: *Groninger Museummagazine*; vol. 16, nr. 2 (2003), pp. 28-29.

S. van der Zijpp. - Erwin Olaf, Silver. - In: *Groninger Museummagazine*; vol. 16, nr. 2 (2003), pp. 6-9.

JAARVERSLAG VERENIGING VAN VRIENDEN

INLEIDING

Ook in het verslagjaar 2003 konden wij constateren dat de verenigingsactiviteiten veel bezoekers trokken. Zoveel, dat wij maatregelen moesten nemen om een en ander in goede banen te blijven leiden. Omdat regelmatig is gebleken dat men zich wel opgeeft maar vervolgens niet komt, hebben we de Vrienden schriftelijk verzocht om goed na te denken of men daadwerkelijk denkt te kunnen komen voordat men zich opgeeft voor een activiteit. Voor de organisatie én voor degenen die aanwezig zijn veroorzaken deze 'afvallers' de nodige problemen (regeling formaat zaal, evt. verdubbelen lezing, voorbereiding consumpties).

Dit jaar werd het 25-jarig jubileum van de VVGM gevierd. Tijdens deze viering heeft de eigendomsoverdracht van de bruiklenen/legaten plaatsgevonden.

BESTUUR

Het bestuur van de vereniging werd gedurende het verslagjaar gevormd door de volgende personen:

Mr.drs. C.W.A. Hendrikse	voorzitter
Mw. mr. G.R. van Baak - Klijnsma	vice-voorzitter
Mw. J. de Vries – de Bruin	secretaris
M.G.M. Brull	penningmeester
Mw. drs. I. Bos	lid, redactie Museummagazine
Prof.dr. J.M.M. Hermans	lid
Mw. drs. E.A. Geers	lid
Mw. G. Talsma	lid

Het bestuur vergaderde zevenmaal in dit verslagjaar en viermaal had een delegatie van het bestuur overleg met de museumdirectie.

JAARVERGADERING

Op 14 mei 2003 werd de leden-/jaarvergadering gehouden, waarbij 33 personen (incl. 7 bestuursleden) aanwezig waren. In deze vergadering werden de **jaarstukken** over 2002 goedgekeurd en werd het bestuur gedéchargeerd voor het gevoerde financiële beleid.

In de **Kascommissie** werd in verband met het aftreden van de heer De Zoeten een nieuw lid benoemd t.w. de heer Idema, naast de nog zittende leden de dames Roosjen en Bemboom. Het volgens rooster aftredende **bestuurslid**, de heer Hermans, werd herkozen. In deze jaarvergadering werd de **eigendoms-overdracht** goedgekeurd van de door de VVGM aan het Groninger Museum in permanente bruikleen gegeven kunstvoorwerpen aan de Stichting Kunstbezit en Oudheden Groninger Museum. Op 15 juli 2003, de dag waarop de VVGM 25 jaar bestond, heeft de officiële eigendomsoverdracht plaatsgevonden. Hiertoe waren de leden uitgenodigd. Er zijn dit jaar voor het eerst geen **kunstaankopen** gedaan omdat per 1 januari 2003 het gedeelte van de contributie dat ten goede komt aan het museum rechtstreeks aan het museum ter beschikking is gesteld zoals besloten in de ledenjaarvergadering op 22 mei 2002.

(VOOR)BEZICHTIGING VAN NIEUWE EXPOSITIES EN LEZINGEN DOOR DE VERENIGING GEORGANISEERD

21 januari: Bezichtigingsavond tentoonstelling "Fatale Vrouwen 1860-1910", voorafgegaan door een inleiding door mevr. Patty Wageman. 280 aanwezigen

12 februari: Bezichtigingsavond tentoonstelling "Stoute Vrouwen" bij de Gasunie voorafgegaan door een lezing door mevrouw L. Grotenhuis. 270 aanwezigen

14 mei: Toelichting na afloop van de ledenjaarvergadering door de conservatoren Egge Knol, Christiaan Jörg, Han Steenbruggen en Sue-an van der Zijpp op de tentoongestelde VVGM-voorwerpen. 33 aanwezigen

28 juni: Stadswandeling in het kader van de Dag van de architectuur, die begon in het Groninger Museum en eindigde op de boekenmarkt. 36 aanwezigen

15 juli: Viering 25-jarig bestaan VVGM en ondertekening eigendomsoverdracht bruiklenen/legaten, alsmede bezichtiging designtentoonstelling van Starck, Alessi en Mendini. 165
 19 september: Voorbezichtigingsavond overzichtstentoonstelling 25 jaar fotografie van Erwin Olaf voorafgegaan door een inleiding door Ruud Schenk en Sue-an van der Zijpp. 100 aanwezigen
 28 oktober: Dubbellezing. Han Steenbruggen over de tentoonstelling "Vijf kunstenaars van De Ploeg" en Egge Knol over de tentoonstelling van ADCO-aardewerk; hierna konden de tentoonstellingen worden bezichtigd. 130 aanwezigen
 25 november: Lezing door Christiaan Jörg t.g.v. zijn afscheid over tentoonstelling "Bont en Blauw, Oosters Porselein in Nederland", waarna bezichtiging van de tentoonstelling. 150 aanwezigen

EXCURSIES

29 maart: Excursie naar het Fries Museum te Leeuwarden ter bezichtiging van de dubbeltentoonstelling "de Manifestatie van de Friese Nassaus" en de tentoonstelling "Herkomst gezocht", voorafgegaan door een lezing van mevrouw Saskia Bak, adjunct-directeur en hoofd Tentoonstellingen van het Fries Museum over de historie van het Fries Museum, het Nieuw Fries Museum en de tentoonstelling "Herkomst gezocht". 43 aanwezigen

MUSEUMMAGAZINE

In het verslagjaar 2003 zijn er 4 museum-magazines verschenen waarin een VVGM-rubriek werd opgenomen.

LEGAAT

De VVGM heeft in september 2003 een legaat ontvangen ter grootte van 6.806,70, zulks te bestemmen voor aankopen van een of meer kunstvoorwerpen bestemd voor het in bruikleen geven aan de afdeling "Oude Kunstnijverheid" van het Groninger Museum voor Stad en Lande.

LEDENBESTAND

	Studenten	Individueel	Partners	Totaal aantal pers.
1 januari 2003	16	812	1.146	1.974
31 december 2003	27	855	1.172	2.054
Vershil	+ 11	+ 43	+ 26	+ 80

Verklaring van het verschil:

Toename	22	138	156	316
Afname	11*)	95*)	130*)	236*)

*) waarvan:

- wegens niet-betaling	4	28	18	50
- andere oorzaken	7	67	112	186

COLOFON

Tekstbijdragen:

Kees van Twist / Eddy de Jonge, inleiding

Alma Burema, Egge Knol, Ruud Schenk, Han Steenbruggen, Sue-an van der Zijpp, Patty Wageman, presentaties en aanwinsten

Jan-Henk van Dijk, lijst aanwinsten

Rob Dijkstra, Steven Kolsteren, Josee Selbach, Gerda Vrugteman, publieksactiviteiten, publicaties en p.r. / marketing

Mieke Schumacher, P & O

Geert Slagter, financiën

J. de Vries-de Bruin, Vereniging van Vrienden

Eindredactie: Steven Kolsteren, Ruud Schenk

Basislayout en omslag: Rudo Menge

Opmaak: Uitgeverij Intermed

Druk: Het Grafisch Huis

Fotografie: Peter Tahl (tentoonstellingen) en John Stoel, Haren (collectie)

Groninger Museum

Museumeland 1

Postbus 90

9711 ME Groningen

Telefoon: 050- 3666555

Informatielijn: 0900-8212132

Website: www.groningermuseum.nl

E-mail: info@groningermuseum.nl